

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Adami Contzen E Societate Iesv, SS. Theol. Doct.
Commentaria In Qvatvor Sancta Iesv Christi Evangelia**

Contzen, Adam

Coloniæ Agrippinæ, M.DC.XXVI

Capvt. III.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82999](#)

CAPUT III.

Mat. 1. a. 4.
Luc. 3. a. 3.
Iai. 4. a. 3.
Mar. 1. a. 3.
Luc. 3. a. 4.
Io. 8. c. 39.
Mir. 1. a. 8.
Luc. 3. d. 16.
Io. 1. d. 26.
Act. 1. b. 5.
Mar. 1. b. 9.
Luc. 3. c. 21.
Luc. 9. c. 1.
2. Per. 2. d.
17.

N diebus autem illis venit Ioannes Baptista preedicans in deserto Iudea. 2. Et dicens: Parite-
tiam agite, appropinquauit enim regnum caelorum. 3. Hic est enim, qui dictus est per prophetam dicentem, Vox clamantis in deserto; Parate viam Domini, rectas facite semitas eius. 4. Ipse autem Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pellitcam cir-
ca lumbos suos; cesa autem eius erat locusta, & mel sylvestre. 5. Tunc exibat ad eum Ierosolyma, & omnis
Iudea, & omnis regio circa Iordanem. 6. & baptizabantur ab eo in Iordanem, confiteentes peccata sua. 7. Vi-
dens autem multis Phariseorum, & Sadduceorum venientes ad baptismum suum, dixit eis. Progenites vi-
perarum, quis demonstrauis vobis fugere a ventura ira? 8. Facite ergo fructum dignum penitentie. 9. Et
ne veluis dicere intra vos: Patrem habemus Abraham, dico enim vobis, quoniam potens est Deus de lapidi-
bus istis sacrificare filios Abraha. 10. Nam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor, qua-
et non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. 11. Ego quidem baptizo vos in aqua in peniten-
tia. 12. Cuius ventilabrum in manu sua: & permundabit aream suam,
& congregabili triticum suum in horreum paleas autem combureti igni inextinguibili. 13. Tunc venit Iesus
a Galilea in Iordanem, ut baptizaretur ab eo. 14. Ioannes autem prohibebat eum, dicens: Ego a te debeo bapti-
zari, & tu venis ad me? Respondens autem Iesus, dixit ei: Sine modo, sic enim decet nos implere omnem iusti-
tiam. Tunc dimisit eum. 15. Baptizatus autem Iesus, confessim ascendit de aqua, & ecce aperte sunt ei caeli, &
vidit spiritum Dei descendente sicut columbam, & venientem super eum. 17. Et ecce vox de caelis, dicens:
Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

IN CAPUT TERTIVM

ARGUMENTVM.

De Christo
testimo-
num dat,
qui Chri-
stus puta-
batur.

Anno
autem trigesimo narrationem orsus, testimonium Ioannis initio posuit. Quodam-
pud Iudeos & cum viueret, & deinceps summae temperie auctoritatis fuit. Porro
ipsum quoque Ioannem praecursorum ex Prophetā ostendit; simul ex habitatio-
ne, vietu, vestitu, zelo, fructu concionum, fidem illi astruit. Nec modo Ioannis te-
stimonio Iesus dictus est esse Christus, sed etiam patris celestis vox est audita idem contestans:
quaer credentium fidem augeret, infidelibus excusationem auferret. Hoc caput in Syriaca
Ecclesia legitur ipso festo Epiphania: Hoc est enim אֶתְהַבָּשָׂר אֶתְהַבָּשָׂר Deghida dedancha, a דְנַחַת Denach, quod est ab oriente venire, oriri. In quibusdam libris malae scribitur Renach. ob simi-
litudinem literarum Dolath, & Risch, tam in Syro quam Hebreo. Cur vero eo die ista legan-
tur, ratio est, quod eo die Dominum baptizatum arbitrentur Syri & Latini quoque & Graeci,
de quo postea.

VERSUS I.

**In diebus autem illis, venit Ioannes
Baptista predicans in deserto Iu-
daæ.**

QVÆSTIO I.

An Ioannes fuerit in deserto?

S. 1. **I**n diebus illis, quibus Nazarethi priuatim
Dominus delituit, Iudeæ nec pastorum pre-
conio, nec Magorum aduentu, nec Simeonis & Annæ
salutis in-
terpretatione, nec denique Herodis seruitia excitatis,
cum defecisse Davidicam stirpem, & à Iuda transla-
tum sceptrum cernerent, vt de Messia cogitationem
fuscerent: alia ergo agentibus, & vitiis suis securè
indormientibus, derepente superintonat Baptista,
veniens è deserto.

Leue est, quod magnum tamen Beza & Piscatori
videtur, nempe interpretem latitudem oportuisse ver-
Diebus illis tere, Temporibus illis. nec memoratu dignum iudica-
pro tempo-
ribus. tamen non modo nostrum interpretem, sed Spiritus
sancti sermonem corrigunt, tacere non debeo. Si enim

noster interpres, dierum nomen usurpare non debuit,
sed temporum, ergo nec Matthæum ipsum, quem illi si male
Greco scripsisse arbitrantur, dicere oportuit, εν της interprete,
ημέραις εκείναις, in diebus illis, sed εν της χρονού vel ergo & an-
ταρποῖς εκείναις, Temporibus illis. Nam non est Græcis v-
eritatem in hac phrasι ημέραις, quam nobis, Dies. Cum
ergo Spiritus sanctus Grece loquens, Hebraismum
retinuerint, vt est etiam in Syro, In illis autem diebus i-
p̄is, optime etiam noster latine eundem ipsum ex-
prestit.

S. 2. In deserto, seu loco solitario Ioannes habi-
tauit. Ita hoc loco testatur Matthæus. & Luc. 1. v. vlt. deserto,
καὶ ἦν ἐν τῷ ἡγεμονὸς ἑως ἡμέρας τῶν αὐτοῦ γενέσεων τοῦ λογοτέλου. Et erat in deserto, usque ad diem o-
stensionis suæ ad Israelem. Hæretici nonnulli deser-
tum olim interpretati sunt Montana Iudeæ, domum
suburbanam Zachariae: Caluinus, Bullingerus, Beza,
cæteri, cum singularem videant in Ioanne austeriorum
vitæ exprimi, in eo sunt, ut desertum concedant
quidem incoluisse, non tamen solitarium egisse. Bul-
lingetum omnium loco audi re luper. [Locum vero,,
in quo prædicauit designat,] prædicabat, inquit, in de-
serto Iudeæ. Vbi non imaginaberis Ioannem instar A-,, Deserit
nachoretæ, ac eremita cuiusdam vitæ extra ho-,, nouato-
minū cōsortium in sylvis; & inter feras. Tamen si enim ,,, rib, sub-
deserit, urbanū

deferrum in sacris fere usurpetur pro loco inculto, syl-
us ac vepribus apero, &c feris magis, quam hominib.
ad habitandum apto, sumitur tamen in praesenti pro
illa parte Iudæa, quæ in montes & pacua excurrens
exurgebat, non tamen ab his vibus, vicias & sine ha-
bitatoribus feratur, luctum erat. Ad eundem enim
modum dicitur: & Dicit Virgo abiisse in montana Iu-
dæa, venisseque in domum Zachariae ad cognata suam
Elizabet. Sed & Ioab dicitur mortuus & sepultus in
deserto, in domo sua, 3. Reg. 2. Appellatur item Idu-
mæa de ertum 4. Reg. 3, quam tamen constat longe
cultissimam fuisse. Ita Gentiles quoq; scriptores Hel-
vetiam, non incultam tum quoq; terram, dixerunt Ere-
num Helvetiorum. Infirmissimum itaq; fulcris struc-
tam suam de Eremitis, vitam monastica, ac sylvestris
quibusdam fratribus impoſuerunt, quicunq; hinc ex-
emplo Ioannis innixi, iactant monasti cam vitam a
Ioannis exemplo fuisse profectam, ut iam non com-
memorem, quod Ioannes prædicasse, non demur-
mur aſſe Psalmos, neq; otio inerti se saginasse legitur.

Deferrum Metaphorice. Calamus desertum metaphorice positum imagi-
natur pro ruina populi, qualis exilii tempore fuit,
ipſam Ierosolymam, ait, ob confusione hoc tempore desertum
fuisse, non tamen visibilis desertus aspectum negat, sed
illo indicatam spiritalem solitudinem.

Nos primo constitutimus Montana Iudæa, & de-
sertum Iudæa non esse eadem loca; verum omnino
diffisa. Montana enim Iudæa erat, ubi Hebron, aliq; urbes nobiles condidit; desertum vero Iudæa, quod d.
hoc loco ponitur, prope Iordanem, atq; adeo Iericho era-
rat, de quo Ier. 52. 8. Et apprehenderunt Sedeciam in deserto,
quod est iuxta Iericho. Nec dubito idem esse desertum, de
quo Matth. 4. 1. Deinde Marci. 1. 3. Fuit Ioannes in deserto
baptizans, ad hoc de seruabant ut viderent eum, Matt. 11. 17. Erant & alii deserti circa Iordanem, Matth. 15. 33. Baptizauit autem in Aenon, & Salin, Joan. 3. 23. Itaq;
qua ab Antonio Aranda in descriptione Iudæa adfe-
runt c. 34. suscepit fidei sunt.

Deinde defera illa, quæ multa in Iudæa recensentur, non erant omnino in habitata, ut omnes conser-
viant, sed tamen erant in illis petra, arena, alaque loca,
quæ solis ibi cibus peruvia erant, quæq; colin poterant.
Sic Christus erat in deserto non cum hominibus, sed cum bestiis, et si ignoratur ortu d. certi illi strati-
tus, non erat in habitibili, sibi tamen Christus locum inhabitabilem de legit; in quo cibus haberat alter
non poterat, nisi lapides isti panes fuerint. In deseru-
loco ubi Ioannes degebat, locustæ, & mel silvestre in-
ueniuntur, quod in loco, ubi Christus tentabatur
non erat, poterat enim in necessitate eo vesci.

S. 3. His constitutus facile est probare Ioannem in
vera hotridaq; eremo, ab hominum consuetudine se-
lumentis in gregatum vixisse. Cum enim domus patris eius fuerit
in Montanis plus itinere bidui abeo deserto in quo
habitauit, non fuit causa, cur parentes iustos, propheta-
tas, senio graues deiceret, si in aliorum consuetudo, &
quidem deterioriora victrorum discessit. Tali in deserto
homines egisse, & in eorum adibus Ioannem versatū
nemo dixerit, & cibus ipse, vestisque aliud loquitur.
Deinde eadem deserti species est, apud Is. iam c. 40.
cum ait, vox clamans in deserto, at illud verum, inuiriū,
ne habituat deserto, tunc erat, igitur & illud, quod Io-
annes in habitabat. Deniq; quemadmodum cibus &
vestis außerterateni vitæ summam habebant, ut nec edere,
nec bibere dicieretur, ita quoq; habitatio par-
cerat, ut in adibus non veraseretur. Vere dictum antiquum,
namque que nomen tuum nouerint, vultum nesciant. Nam
Ioannes Baptista sanctam matrem habuit. Pontificisque filius
erat, & tamen nec matris affectu, nec patris opibus vincebatur,
ut in domo parentum cum periculo viueret castitatis. Viuebat
in eremo, oculis desiderantibus Christum, nihil aliud dignabat.

Adami Conzen in Euang. Tom. I.

tur aſſicere. Vestiſ aſſerta. Zona pellecia, cibus locusta, & inel Iohannes A-
ſylvestre, omnia virtutis & continentia preparata.

Consentient veteres; Origenes hom. 11. in Lucam
Epiph. ha. 63. Euf. b. 1. 9. demonst. Euang. c. 5. Hier.
aduers. Lucifer. & Ep. 4. ad Rustic. Chrys. hom. 10. in
Math. catetiq; omnes, qui Ioannem in Eremo habi-
tasse, & Monachalis fundamenta vita posuisse tra-
idunt. Vide Canisius de corrupt. V. Dei.

§. 4. Fallunt igitur apostolæ Monachorum, cum
negant Ioannem Eremiticam egisse vitam. Quod sum
enim attinebat, monere, in deserto eum egisse, ut in op-
pidis habitauit? Deinde cœliben, pauperemq; vitam
egit, nec ante diem ostensionis sua quicquam publice
in Ecclesia administravit. Vestitus etiam singulari vistus
est. Verum hac in re nemo nisi contentiosus item fu-
scitariit. Cibus indiget abdicasse hominum confortia.

§. 5. Irenæus l. 3. c. 9. Ex hoc loco concludit; vnum Deus
& eundem esse Deum veteris & noui Testamenti. V-
nius Deus & id est pater Domini nostri, qui & præcur-
xit Ioannem per prophetas misserum se promisit: & salutare suum, id fore pre-
est verbum suum visible effecit omni fieri carnem, incarnatum cursum,
& ipsum, ut in omnibus manifestus fieret Rex eorum.

Eum & contra Arianos olim usurparunt patres. Si ille præcef-
tum est, & quisque situr præcursor, ver-
sum est. Si præparat viam ante faciem Dei, ante faciem
meam inquit, Deus igitur est, cuius est præcursor Ioan-
nes. Et propterea, (Epiph. ha. 69.) Ego vox clamanti
in deserto, Vox est præparata auditus hominum. Primum Ioannes,
enim inarticulatam vocem omnem reddere solent clamantes, Christus
et longinquos vocantes, qui ab ipsi aliquid audiunt debent. Et ergo Deus
ubi illi vocem solam audierint, & mentem ad audierendum con-
uerterint, auresq; præparauerint, tunc qui non ante vocem
emisit, de cetero distinguat sermonem, quem dicere voluit. Sic
etiam Ioannes vox fuit, aures hominum præparans. Non enim
erat ipse Verbum, sed post ipsum venit verbum, propter quod
præparativa vox fuit, fuit facta est. Et propterea dicit, Vox clama-
nitis in deserto præparare vias Domini. Vox enim præparat,
Dominus autem ingreditur vias præparatas. Et vox loquitur,
ut præbeant audientiam. Vbi vero auditus oculum erigit, tunc
sermo in aurem suscipientium mittitur. Nusquam igitur re-
prehendet Arius & eius complices Dei veritatem, semper illu-
minantem corda fideliū, ut ne euertantur à salute in verbo
filii Dei in veritate incarnato, & semper genito.

VERSUS 2.

*Et dicens: Pœnitentiam agite, quo-
niam appropinquat regnum cœ-
lorum.*

Q VÆSTI O II.

An iussit pœnitentiam agere?

S. 1. **N**on est ad Deum reditus peccatori, nisi per Diabolus
ciliari non potest, nisi retractet, factum nolit, atque e-
mendet. Magno conatu nominis vim, ac deinde rem quia non
ipsam ex animis hominum attouere diabolus conatur. inuenit lo-
mnes Calumiāni sedulam illi operam præstant, & cum eis
ne pœnitentie nomine offendantur, Resipi centiam
substituunt, minore vocabuli damno, si non sensu etiam
nouatores essent. Beza breuiter omnia complecti
conatus est. Vulgata: [Pœnitentiam agite. Erasmus,,
quoq; eodem modo: Sed addidit, vita prioris, quam,,
interpretatione multas ob causas repudio, sed ob eam,,
potissimum, quod multi impediti occasionem ex hoc,,
dicendi genere arti puerint fallarum opinionum de,,
satisfactione, quibus hodie agitatur Ecclesia. Cæterū,,
μετανοεῖν, quum est verbum abſolutum, propriè signi-,,
ficat, post factum sapere, & de errore admisso ita dole-,,
post factum sapere.

D 3

te, vt,, sapere.

re, ut corrigas: quod latinis proprio significat Resipi-
scere. Itaq; proprio nuncquam ponitur, nisi in bono: vt
„(meo quidem iudicio) Ausonius in illo suo epigram-
mate omnibus nota *μετανοεῖσθαι* potius, quam *μετά-
νοεῖσθαι*. *νοεῖσθαι* dicitur ficerit, si veritas penitentiæ ratio perni-
sisset: semper enim cum *μετανοεῖσθαι* coheret *διαφοραὶ μετά-
νοεῖσθαι*. Sicut hæc duo recte coniunguntur à Plutarchò in
Dialogo *περὶ τῶν ζείων φρονιστηρεῖς*; At vero *μετά-
νοεῖσθαι* declarat potius rem aliquam factam sollicitum
esse, & anxium: pro quo Latini dicunt, *pénitentia caro*; id
erat usurpari potest in vitio. Neque enim proprio
compl. dicitur *vita* & consilii mutationem in melius
(vt q. idam tradunt,) sed simpliciter so. icitudinem
quandam, *καὶ δυοπέντεν* (id est di plementiam) expri-
mit, quæ facit ut rem f. *Caro bona*, seu mala sit, in-
fectam esse velimus, etiam quum non est novo con-
hi locus relatus. Plutarchus de discr. adul. (vbi er-
Plutar., iam ab initio nomine *μετανοεῖσθαι* pro *μετανοεῖσθαι*) dixi-
cho uelā, p. id est, mortuam vocat. Graeci Theologi *νοεῖσθαι*,
vocat, quod animu[m] suauiter. Latinus reuertentes contrivit one
morsus, *νοεῖσθαι*, ut declarat Apost. 2. Cor. 7. 10. Sin minus; iter
est ad maximum quodq; scelus, & tamen ad despera-
tionem. Ita Matthæus de Iuda traditore loquens, *μετανοεῖσθαι*, inquit, *ἀπέστεψε*, non *μετανοεῖσθαι*: t. istud
significat a qua est absorptus. Sic etiam apud Paulum,
2. Cor. 7. 8. *μετανοεῖσθαι*, declarat dolorem capere ex eo
quod factum era: & Rom. 11. 29. Dona Dei dicuntur
ἀπετέλεσται, id est, eiusmodi ut non possint ipsi dis-
plicere, quum semel placuerunt: quod Hebrei de-
clarat vocabulum *τόπος Nacham*, quum *μετανοεῖσθαι* po-
tius significetur verbo *τόπος* unde *τόπος Nacham* Theschu-
ba, id est, conuersio.]

Expanſiō Non dissimilia sunt, que alii adferunt. adeo ut tan-
tum tollunt dem definierint, *Penitentiam non esse nisi noua vita amo-*
ritio, non detestationem veteris. Ita Luther. ad Vicarium
ordinis sui anno 1518. Vide nostrum Bellar. l. i. c. 7. de
penitentia.

Lingua Mih[an] in primis deploratae causa iudicium es-
se certissimum videtur, verba omnium vererum Pa-
mutant, ut trahunt mutare, quasi vel verbis idoneis uti non potue-
nt, vel vim eorum non intellexerint. *Penitentiam e-*
nim uti vobant, non *resipiscere*. Primus inter Chris-
tianos de penitentia lib. um scriptus Tertull. Vbi ini-
tio Erithicos reprehendit, quod penitentiam optimis
operibus irrogent, contra penitentiam malorum le-
uius in-ubent. Eandem cit verrem radem, foras ab-
yientem. *Penitentiam initio*, ut diceret Ioannem. *Penitentia* vox semper
in Ecclesia fuit. Deinde non modo conversionem ad bo-
num, sed malitiam etiam detestationem continet, *Penite-*
terorum, inquit Tert. *reperta veritate, penitentia amassit*, quia
Deus non amat. Et c. 4. *Qui per delictorum penitentiam in-*
stituerat domino satisfacere, diabolo per aliam penitentiam pa-
nitentiam satisfacit. Et c. 6. *Pecator ante veniam desere se*
debet. Eandem c. 9. describit, cibo, potu, sacco & civeri incu-
pitiæ. *Natura* corporis sordibus obscureare, animum mæroribus defigere, il-
la quæ peccauit tristis irratione mutare. Scriptus ergo con-
tra Montanum Tertullian. Cyprianus de lapis contra Nouatianum, & ad Nouatianum. Pacianus duas
Epistolas de penitentia. Item Ambro. l. 2. de penitentia. Fulgentius l. 2. de remissione. Chrysostomus alijs
Penitentia frequentissimam mentionem penitentia faciunt.
Ex Cypriano, Augustino, quid opus testimonia adducere? Omnes libri pleni sunt, non nisi raro resipiscen-
tes, semper penitentes, & penitentiam appellant, & non modo emendatione, sed dolore quoq; præte-
riorum definitur. Hinc Augustinus ait, *Penitentem*
esse sibi ipsi statum. Quem penitet, cum secum ricari. Quem
penitet, eum punire seipsum. Penitentiam esse crucem fideliū.
In penitentia adesse accusatricem cogitationem, testem con-

sientiam, carnificem timorem. *Penitentiam* vertam non
facere nisi odium peccati, & amoris Dei. Cyprianus quot
epistolis de penitentia agit: dolorum tamē, gemi-
tus, & lacrymas requirit. Cum ergo tur a Christo nato,
Ecclesia latina semper penitentia nomine utatur, cum
omnia Concilia Patres illo verbo utantur, cum nemo
illos reprehenderit; cui post mille quingentos annos
linguam maternam mutare cogunt Noua-
tores?

§. 3. Causas tamen Beza audiamus. *μετανοεῖσθαι*, est
propriæ resipiscere, & ita dolere ut corrigas, penitentia in
malo esse potest.

Respondeo, nullum quidem esse periculum, ne Bonar. cum penitentiam exigimus, bona rei penitentiam peni-
tiam dicamus, peccato nos penitent, non boni operis. Tot tamen
mili a Episcoporum, doctorumq; concionantium, & exiguum
scribentium, non timuerunt, ne peruersam de bonis
penitentiam docerent: quia penitendi vocabulo ut-
tebantur, non resipiscendi.

Deinde etiam moneo potius utendum vocabulo
penitendi, quam resipisciendi; quia illud non modo
voluntatis commutationem, sed etiam detestationem
odiumq; continet vitorum. Quod vero ait Auso-
nium *μετανοεῖσθαι* que facti, non facti que pars exigit, dici, id *Ausonius*
fecisse metri causa ridiculum est, virum doctum, ne *deservi*,
malum versus faceret, malum mendacium proferre
voluisse. Potenter dicere.

Sum Dea que facti, non facti que exigo penas
Nempe ut penitias, μετανοεῖσθαι vitor?
pro his verbis. *Sic μετανοεῖσθαι* vocor? Melius est tribus bre-
uibus unam syllabam produxit, quam in re nota
mentitur. Cur hoc Ausonius? quia norat, quid
Christianis esset *μετανοεῖσθαι*. Nempe quæ exigeret facti
& non facti penas. Sic Tertull. de penit. c. 2. Non ta-
get Ioannes, *Penitentiam initio dicens*, iam enim Salus na-
tionibus appropinquabit Dominus. scilicet afferens secundum
Dei promissum. *Cui premissis trans penitentiam destinabat*
purgandis mentib[us] prepositum, uti quicquid error vetu*in-*
venias, quicquid in corde hominis ignorancia contaminat. *Penitentia*
est, id penitentia verrens & radens, & foras abiiciens mun-
dam pectoris donum superueniente Spiritu sancto paret, quo purgatio
se ille cum caelestibus bonis libens inferat. Horum honorum v-
nus est titulus, salus hominum, criminum pristinorum abolitione
premissa.

Nobis penitentiam veram describit ingeniosus
exul.

Penitet, si quid in scelis creditur ulli,
Penitet, & facta terque ipsa meo.
Cumque sit exilium, magis est, nihil culpa doloris,
Ergo patipnam quam meruisse minus.
Denique Beza *μετανοεῖσθαι* esse, quando cum dolore
corrigitur, aibi tratur. Eum & Piscator hoc loco, Trix
ad *μετανοεῖσθαι* requirit, *disperguntiam vita anteacta*, & innata
nobis corruptionis, desiderium gratia, propositum emenda-
tionis; at hæc opinia nobis in libro penitentia, quam
resipiscere nomen indicat. Ille Resipi'cite interpretatur,
dolentes de peccatis admitti, consuge ad gratiam Dei,
&c.

§. 4. Etiam Graeca dicto *μετανοεῖσθαι*, non modo
consilii & voluntatis mutationem; Sed etiam de
præteritis dolore continet. Deinde quod unicum
est Beza præsidium, id debile est, aut ille *μετανοεῖσθαι*
etiam est: cum boni operis penitent: *μετανοεῖσθαι* cum
mali. At vero cum *μετανοεῖσθαι*, post intelligere, mutare
sententiam, fieri potest, ut errore bona damnet, mala
probet. ita sane Synel. eu *μετανοεῖσθαι*, q[uod] oīc evneivneiv, *μετα-*
νοεῖσθαι. Non me penitentebat beneficile viro, cum de bono &
negat te de bono præstito *μετανοεῖσθαι* penitere, & stendit mala acta
potuisse se penitente. Vbi liuertet tentes, non resipi' pitur.
sciebam me bene fecisse, literarum columen à S. Hieronymo audies.

Satis

Sarit hæsimus in tuncis grammaticis, & grade ignorantia Bezanæ supercilium talius; licet dec dat Chrysostomus, & dicit auctoritate cu[m] am, sollicitus Christus, anxietas habere. Plures i[st]l. Homiliae de penitentia ad populum habuit; nam semper peccatores misericordia, emendatione morum definir. Hom. 9. Enit ait ne[on]d[omi]n[u]s p[ro]p[ter]e[re]t d[omi]n[u]s. Imo in omnibus spene sanguinis, et ratiōnis, d[omi]ni, dolorem, contritionem, lacrimas se querit. Flere iubet, ita Hom. 4. in 2.c. Ep. 2. ad Cor. 7. auctore [S]p[iritu] tuu[er]o d[omi]ni. sed conteramus animum qui peccauimus. Et eodem loco de Davidis penitentia. quare n[on] o[ste]ndit d[omi]n[u]s. Idoneus est Christus, & nos. T[em]p[or]is n[on] agit, et n[on] ostendit nisi reprobatur, &c. t[em]p[or]is d[omi]ni, et tuu[er]o d[omi]ni. Cetero d[omi]ni, curia ab eo n[on] datur; ut curia Christi, regis iustitiae, et deo[rum] misericordie. T[em]p[or]is d[omi]ni, d[omi]ni, d[omi]ni, d[omi]ni, d[omi]ni. Peccauit d[omi]n[u]s David, videamus; gitur quomodo ipsum penituit; penituit. Tres dies sedis super cinero, &c. At peccatum aliter abstergit, humiliat, contritio cordis, compunctione anima, non in eadem incidendo, semper peccati menoriam recolendo. Denique concludit: cor enim contritum & humiliatum habuit, quod maxime peccatum abstrigit. Kai[ro]s τέτοιος εξουσίος, καὶ μετάνοια. Hoc est confessio, hoc penitentia. Videlicet igitur penitentia Christus, dico docente, tota Graecia consentiente, non nudam animi mutationem, sed contritionem insuper, doloremque significare; quemadmodum & latine verbum penitentia. Quin & Lactant. lib. 6. cap. 24. Idem resplicant et tribuit.

Nā. 4. Quid Beza idem ait Hebreum בְּנֵי, esse μεταπλεόντες, non μεταρρύσται, iterum nos fallit. Nam si prægnita cerebra vertunt μεταρρύσται. 1. Reg. 15. 29. Ier. 4. 28. & 8. 6. & 18. 8. & 18. 10. & 31. 19. Amos. 7. 3. 6. Ion. 3. 10. Zech. 8. 14. Mihi satis est, in his Bezam eiusque admiratore: a propheta corripi, dum ait Ierem. 18. v. 10. μεταρρύσται πειράζεται. Vbi vitetur verbo de boni penitentia.

S. 5. Significat quidem חִזְבָּן conversionem & penitentiam, quamvis D. Petrus A. & 3. 19. coniuxerit, sed tamen illa conuersio non est simplex mutatio; sed qualem Dominus præcepit. Conuerterim ad me in toto corde vestro, in reiungo, & steti, & scindite corda vestra, & non resurgam vestra. In Syro חִזְבָּן. Conuerterim, redite. Sic ἡ Αποκατάσταση Θηβαῖοι Ιαΐα 17. & 57. penitentia, atque hoc modo usurpat Hebrei frequentissime verbum שׁוֹבֵשׁ Schub, pro reditu ad dominū, qui si penitēdo.

S. 5. Non fuit nouitio errori, quod Tertullianus 1.2. aduersi Marcionem c. 4. monet. In Graeco sono penitentia nomen ex animi demutacione compositum est.

Non obstat hoc illi quod nos maximus, nec Bezam adiuuat. Marcion cum legerit in scripturis Deum penitire; etiam delicti eum accusabat. Sis & penitentiam apud illam præcipit, quasi proinde mobilitate, vel imprudentia, uno tam ex delicti recordatione peniteat; quoniam quidem dixerit; penitent, quod regem fecerim Saul præfobens, si penitentiam confessionem sapere malo operis aliquiu, vel erroris. Porro non semper. Euenit enim in bonis factis penitentia confessio ad iniudicium & exprobationem eius qui beneficij ingratis extiterit. Cuicunque potest Tertullianus apud Deum nec boni, nec mali esse penitentia. Nā & hoc ibi, inquit, eadem scriptura determinat, dicente Samuele Sauli. Et non converteatur, neque penitentiam aget; quia non sicut homo est ad penitendum. Hac igitur definitio in omnibus aliena forma dunque penitentia statuit, que neq[ue] ex imprudentia, neq[ue] ex leuitate, neque ex illa boni, aut mali operis damnatione repetitur, sicut humana. Deinde quærit: Quis ergo erit mos penitentia diuinus? Respondet: iam reduci; si non ad humanas conditiones eam referas. Nihil n. aliud intelligetur, quam simplex conuersio sententia prioris, que etiam fine eius representatione posuit admitti, etiam in homine, nedum in Deo, causis

omnis sententia certe culpa. Deinde hoc est quod dici possit. De penitentia ex derelictione Graeci nominis. Nam & in Graeco sono tentia est penitentia nomen, non ex delicti confessione, sed ex animi de-operis mutatione compositum est, quam apud Deum pro rerum variatione sententia occulta ostendimus. Tertullianus igitur aliud non ostendit, quam μεταρρύσται, vel μετανοεῖσθαι ex vi o[mn]inorum secundam cutam, aut cogitatione, qua prior mutetur. & non opus ut damnatione prioris sententia contineat. Hoc nos quoque dicimus; nam generatum illa ita significant, quocirca & Deo tribuuntur; non tamen hoc volunt; hon. in ulti penitentiam talem esse, sed plane, ut supra ostendit, contrariu. Si enim id. o[mn]inum penitentia solam conuerstionem sine dolore, & detestatione peccati continet, quia Dei penitentia realis est; consequetur pati modo Hominum ratione. Hominem resplicant, ne mutare penitentiam quidem sententiam, cum ad Deum conuerterit; quia dissimilis. Deus quamvis omnia mutet, facit tamen id de creto, sententiaque proclus immutabilis; rem non mentem mutat.

S. 5. Porro quid significari illud; μεταρρύσται, nos Ioannes & præx. ipsa docet. Hoc enim fieri voluit, quod penitentes fecerunt; non solam autem conuersationem, sed etiam dolorem præterita culpe ostenderunt. Primo enim venerunt, ut baptizarentur, atque ita a peccatis absoluenter. Deinde confessabantur peccata. Exemplum quæ confessio non erat historicana narratio, sed cum a docente dñi contritione, ac dolore. Nullam enim piorum a scipuli toliam confessionem scriptura agnoscit. His igitur verbo annis, quid vel μεταρρύσται, hoc omnia intelligebant, aquam scriptinge edebantur, & hyperais quodem solibus, peccata tere. Confitebantur, atque hæc ipsa Dei iusta loannis praefabatur. Quid igitur alia nunc opus interpretatione, cum illa loannis Ecclesiola rectissime sententiam sui doctoris intellexerit?

QVÆSTIO II.

An penitentia sit prior, an posterior remissione peccatorum?

S. 1. C radeo laborent, ut ne penitentia vescetur penitentia circa præterita delicta, ratio præcis hæreticis vis tollit, ne penitentia videatur peccata delicti. Ideo fortur, ut religio laboreret e manibus. Hinc illa Rigidorum genet sola Calvianorum axioma. Non non agit penitentiam, fiducia. antequam iustificatus sit, adeoque ne potest quidem. Sibrand. contra Vorst. pag. 99. Voiſt. in eius errore 89. & errore 92. Certissima regula est: bona opera non precedunt iustificantum, sed sequuntur iustificatum. Itaq[ue] impossibile est, impunitum per penitentiam iustificari. Calvinius hoc loco contendit, & l. 3. inst. c. 3. §. 2. Penitentiam præcipi, non ut ea ducamus ad regnum celorum, sed quia adhuc regnum celorum, gratia, & salus; ideo ad penitentiam vocari. At fane finem proponit, & medium, finis est regnum celorum, tam iam patefaciendum; iter est penitentia.

Verum orthodoxa sententia est, veram penitentiam à Deo gratuitam donam peccatoribus, eam autem tia Dei operari, emisionem peccatorum.

Ver ille Chrysostomus hom. 5. de penitentia. prius re-αφεσις τῶν ἀπειλέσθων, τοῦτο τοῦτο δέ, καὶ τοῦτο μετα-missione λα; Ratiō peccatorum sancit salutis, & premium penitentia peccatorū. His et vocat penitentiam φόρους εἰς τοὺς ἄλλους. Remissio φόρους εἰς αὐτούς, τοῦτο μετα-missione. Medicina absterget nos tamen peccata. penitentia. Opposuerunt se illis periculis erroribus serio Armamentum, alijque prudentiores Calvianū. Voiſt. loco citato. [Et preterea omnibus in scripture locis refellit, utib[us] penitentia requiriatur a iustificandis, tanquam cōditio prævia, seu tanq[ue] medium assequendi remissio-

non peccatorum. Vide Esa. i. Ezech. 18. &c. Act. 2. & 3. &c. i. Ioan. 1. &c. 2. Adde, quod præcipui Doctores Eccl. si idem sentiunt, non veteres tantum, sed & plerique neote. ici : quorum aliquos supra citati, immo quorum aliqui non modo per pœnitentiam nos iustificari docent; sed & illam remissionis peccatorum causam appellant. Vide in primis Bezan, Rollocum, & Piscatorem, locis supra citatis. Et errore 92. Non modo non possibile, sed necessarium esse, ut impius iustificetur per pœnitentiam, non ut per meritum, sed viam & conditionem.]

Quam verò improbe venenum instillet, veris, aut veri filiis mystum Caluinus, verba eius demon- strant. l. 3. c. 3. §. 2. Christus, inquit, & Ioannes in suis concionibus populum ad resipientiam primum horrantur, deinde regnum cœlorū appropinquasse subiiciunt. Tale prædicandi mandatum accipiunt Apostoli, talem ordinem fecutus est Paulus, quemadmodum Lucas refert. Atquid am in syllabarum conte-xtu superfítiose harent, non animaduerterit quo sensu si inter se verba illa cohærent. Nam dum in hunc modum cōcionantur Christus Dominus & Ioannes, Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum: an non resipisciendi causam ab ipsa gratia & salutis promissione ducunt? Perinde ergo valent eorum verba ac si dicereant, quoniam appropinquauit regnum cœlorum, ideo resipiscere. Nā Matthæus, vbi supra prædicasse Ioannem narravit, impletum in ipso fuisse Isaiæ vaticinum docet, de voce in deserto clamante; Parate viam Domini, rectas facite semitas Dei nostri; verum apud Prophetam illa vox iubatur à consolatione & lato nuntio inchoare. Neque tamen cum resipientia originem ad fidem referimus, spatiū aliquod temporis somniamus quo ipsa paratur: sed ostendere volumus non posse hominem pœnitentia serio studere, nisi se Dei esse noverit. Dei autē se eis nemo vere persuasus est, nisi qui eius gratiam prius apprehenderit. Sed hæc dilucidius in ipso progressu disserentur.]

Caluinii Hic, vñ alia omittam, quam contra scripturam pœnitentia omnes, & rationem ipsam iatiocinatur? Ait pœnitentia originem ad fidem referri, non illam Catholicam, sed præsumptionem illorum specialē. Quia quis certo se credat esse Dei, esse iustum, cum scriptura dolere, rogare, expectare iubet. Deinde non esse spatiū temporis quo fides pœnitentiam patiunt, sed non posse hominem serio pœnitentia studerent nisi se Dei esse noverit. Repugnat ista pœnitentia vera fides, & spes fundamenta sunt pœnitentia, vana fiduciatio longissime à pœnitentia recedit. Si enim illi qui baptizantur Ioanis, confitentes peccata sua, iam ante sciebant ea rem ista, seque iustos, quid opus erat pœnitentibus: quorum medicina quarebatur iustis: quid opus naufragij tabulis, cum iam in portu consultant? Qui pœnitentem petunt, nondum accepisse se novit, timeret, lacrymatur.

VERSUS 3.

Hic est enim qui dictus est per Prophetam Isaiam dicentem, vox clamantis in deserto, parate viam Domini, rectas facite semitas eius.

QVÆSTIO I.

Quis Ioannes?

Ioannes §. 1. *O*Rigenes l. 5. in Ioan. c. 7. Angelum fuisse supercipiatur, verum Angelus officio, sanctitate,

non natura vocatur. Munus ipse suum describit, esse gelu non se vocem clamantis in deserto, praconem & præcursorum natura. Eius aduentum Isaia c. 40. prædictum. Vox clamantis in deserto: parate viam Domini, rectas facite in solitudine semitas Dei nostri. Hebraice ἡδη planate, dirigite, quod est σέρφεν, θλέπετε, ἔρουμαζοτε, ὁδοποιεῖτε, verite, videite, preparate, rectas facite, γάστρα rectificate dirigite, Semita ἡδη dicitur, quasi via exaggerata strataque, principibus enim via æquabatur, sternebantur.

§. 2. Iudæi ista falso de Cyri praæconibus libertatem prædicantibus intellexerunt. Nam primo praæcenes regij non in deserto, sed in urbibus frequentissimis clamabant, & locis nobilissimis edita suspeebant. Deinde non redierunt illi in patriam, nisi durissima lege sub Persarum, Macedonumque imperijs, denique Romana Monarchia oppressi: non his itaq; conuenient tanta læritia, & promissio, quanta est illa apud Isaiam, *Consolamini, consolamini*. Multo minus quod v. 9. & 10. dicitur, Super montem excelsum ascende, &c. Ecce Deus vester. Nam si reuera omnia spectemus, fere melior fuit eorum conditio qui Babylone remanserunt.

VERSUS 4.

Ipse autem Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos suos.

QVÆSTIO I.

Quis Ioannis vestitus?

§. 1. VEstem aperam fuisse veteres omnes fatentur, Seueritas eorum sententias omittit recensere, tum quia Ioannem cōpassim obitæ sunt, & ab interpretibus citantur. Causa cur adeo seuerè vivere præcursorum Deus veller, vt licitatem ostenderet felicitatem eorum, qui Deum religiose colunt, non in delicijs, & corporum emolumentis contemnunt. Deinde voluit Deus ad Ioannem maximos concursus fieri, eum audiri, fidem concessionari habere. Miraculum nullum fecit, quo auctoritatem dictis Seueritatem conciliaret, noua igitur, & inaudita seueritate vivendi tantam opinionem perstruxit, vt Christus putare annis contur. Mira enim est in exemplis ad virtutem potentia cilicium. Dei enim decretum fuit rara & miraculosa cum abstinentia celebrare facere, & dignum ostendere cui populus suis obediens. Intactim fama Ioannis testimonio Christi scriuit.

§. 2. De veste vero Baptista triple est opinio. Non nullatorum non nulli vestem fuisse volunt communem, vestem Bullingerus vestem quoque ait fuisse minime sumptuosam, anni dant nec tamen sordidam, sed parabilem. Chyt eis plus illi indulget, similem ait fuisse illi, quam hodie camelotem, sed undulatam vocamus, Camelot, vel Schamloot. Non sicut inquis sordidam vestem, neque etiam valde preciosam, sed mediocris, & x̄oꝝ (ornata), & in illis locis ēvπογας. Zonam pelliceam ait, non rigentem auro, argento & gemmis, quales sunt Zona mulierularum in hac ora Baltica. Quibus ex verbis constat, negare eum sumptum in vestem impensis, negare sordidam fuisse, aut valde preciosam, x̄oꝝ tamen, quæ otnaret, Zona luxum absuisse: vno verbo, qualis moderatorem ministram verbi in nuptijs non dedecet. Hos refutat ipsa scripture, quæ traditæ esse ex pilis camelorum, dura igitur & cilicina, non qualis è lana sericoque, aut eriam lino conficitur. Quocirca cilicium plerique appellant. Deinde Christus

Caluin
ditram
ratuſuſ
concedi

Non fu
reſtū
la

Mollis
lalatia
spina

Zonu
ſen a
des.
Hebr
æxeg
Cana
Squill
Djra

stus opponit mollibus vestibus, quales sunt etiam ille, quae sumptuose, & valde pretiose non sunt.

Denique veritate coacti Calinus, Daniel Tossanus, alijque fratum tuorum mollietatem oppugnant, Calinus enim rusticano vesti & vestitu commentum fuisse ait. Tossanus ait fuisse similem vestibus prophetarum, 2. Reg. I. Vestitum ait eius fuisse minimè molle, sed abiectum, ritem, austrum. Imo monuit Cilicum fuisse. Et cilicum habitum fuisse paenitentium, ad testandum vel luctum, vel contritionem. Vide Gen. 37. Ier. 4. aspergo vestitus erat, non molles, non mediocris, sed durus, abiectus.

Tertia opinio est; non è pilis camelii contextum; an expelle, sed è pelle fuisse. Calinus per iurum cam lententiam Monachis tribuit. Tandem, inquit, accessit nimis crassa insicca, quod ex pilis fecerunt integrum pellum. Non fecerunt illi pelle, sed vestem è pilis, hoc est villosa pelle nonnulli fuisse arbitrati sunt. Beza sane non veritus est Calini, quem tamen doctissimum interpretem vocare solet, censuram; ille enim ex pelle vestem fuisse existimat. Ex pilis cameliorum, inquit, villosum videlicet: cuiusmodi sunt prophetarum amictus, ut 2. Reg. I. 8. & Zachar. 13. 4. Auctor Epistole ad Hebreos vocat μηλωτας, & αγριας ζεγκας, ex villo videlicet, & caprinis pellibus villosis confundam. Heb. 11. 37. quo loco idem Beza, ait Ioannem pro ueste exuississe camelii gestasse. vocatq; viles & aspergos amictus. Porro mihi videtur probabilius, non è pelle, sed pilis vestem fuisse. Cum, quia pilorum non pellis mentionem, cum tamen Zonam pelliciam fuisse memorat, de tota ueste id non taciturus, si ex pelle confecta fuisse: Tum vero quia pellim camelinam rudem præfertim, & letis hispidam, portauit nimis grauem, & ob duritatem etiam ad gressum, morumq; incommodam existimo, vincere enim & includeret membra, non modo tegeret.

Q V A E S T I O N E II.

Quis Ioannis victus?

Mellis in Palæstina sippa. §. 1. Locusta, & mel silvestre. De melle silvestri constat enim ex descriptoribus terra sanctæ, adeoque ipsis saeculis literis summam mellis copiam in Palæstina fuisse. I. Reg. 14. 25. in arborum cauitatibus, petrarum scissuris, atque adeo in ipsa terra mellificabantur apes, præstabat id diem serenitas, florum copia, fontium & quotidiani ortis opportunitas. Nec mali saporis mel illud fuisse credidero, sed quia ex herbarum odore, & sapore nobilitatem habet, in eremo vero nō erant illæ florum deliciae, que locis cultis; ideo deditius domesticum fuisse in confessio est,

§. 2. De locustis permagna est disputatio. Beza ita expónit: Locusta, ιαχεδες. Laborant plurimi in huic nominis explicacione. Nonnulli enim existimant ita vocari summas olerum partes. Alii cancri interpretantur, quos ad Iordanis ripam, tanquam in Lege prohibitos, abiicerint pescatores. Sed hæc explicatio proflus absurda est. Neque enim cancri croci Graci vocant ιαχεδες, sed squillæ ιαχεδες dicunt. Unde vero squilla in Iordane, cum præfertim in mare non influit, sed arenis absorbeatur? Deinde nō dubium est, quin Ioannes cibis in Lege prohibitis vesicis debuerit, nec voluerit. Denique sunt, qui ex ιαχεδε斯 fecerint ιαχεδε斯, quo nomine Graci pira yllefria vocant. sed repugnat omnium Codicum consensus. Nos veterem interpretem sequi non dubitamus, nam solitos fuisse in Oriente & apud Aethiopias quoque nonnullos populos fumo & sale duratis locustis vesici, ex Plinio, Strabone, & aliis liquet: & à Mose numerantur locusta, vbi ciborum discrimen explicat, vt quidem omnes hebreum vocabulum ιαχεδε斯 interpretantur. Vox autem Syriaca ιαχεδε斯

qua virut Syrus interpres, à verbo Hebreo deducitur quod colligere significat, sicut ιαχεδε斯 à multitudine, & quod agminatum volent, dicuntur eiusmodi bestiæ: & reperiunt ea significatione vocabulū istud Syriacum Isa. 40. 22, & Nahum. 3. 15. & 17. Sed & in Gracia ιαχεδε斯 (quæcumque sit tandem huius nominis significatio) fuisse inter villores cibos numeratas constat ex Aristophane in Acharnens: Et apud Plut. in Symposium Thales ita loquitur, ιαχεδε斯 ιαχεδε斯 καὶ ηριβαὶ οἱ πυρῶν καὶ τοῦ θεάτρου οὐκέτε εἰσέλθοντες, οὐδὲν τε Αἰγαίος τύπον, οὐδὲ γενίδων μαζαῖς ἀρχετοῦ οὐδὲν οὐδὲλοπό. Certum est autem significari hoc nomine tenuissimum victum & maximè parabilem. Annotat etiam Epiphanius νατ' Εβρινων, nonnullos Iudeos depravatè pro ιαχεδε斯 legisse ιαχεδε斯, quod nomen declarat bellaria ex melle.]

Orientalis locustis vescabantur. Plin. I. 11. 29. Viles cibos fuisse constat, at nō insalubres. Leuit. 11. 22. conceditur in cibum locusta. locusta, λοκούτης locutum. cibam comeditis in specie sua, hoc est, omnis illa species permissionis est. Αιχεδε斯 dicitur, οἱ ιαχεδε斯 Βοτανῶν εἰσέπονοι, quod super herbam cacuminis gradiatut. Qui cancros finixerunt, sunt centuriatores I. 1. cent. I. cap. 6. Verum sunt canus quam ιαχεδε斯 vocantur cancri, nec sane, quod illi voluerant ita lautiorem facerent Ioannis victum. Cancri enim ne nunc quidem nisi bene pastis propnuntur, utili mora esurientes detincent. Quin cancrorum sine conditura insipida caro est; Ioannem autem eas delicias quæfuisse, nequaquam dicendum est.

§. 3. Errant, qui Ioanni tenuem quidem, & frumentum, sed tamen communem victum attribuunt. Nam quamvis in Aethiopia locustis vescantur, vt ait Plin. I. 6. dicitque I. 11. c. 29. eas apud Partbos in delicis fuisse. idemque restet Hieronym. I. 1. ad Iouianum: non tamen nisi pauperiores ita vicitabant, & quod ad rem presentem facit, alii illi quoq; cibis vescabantur. Nunc sola locusti, fungi, limaces, alia in delicis sunt; at sanè si cui sita nō sunt illa sola darentur, misere se vicitare non falso existentia, maret. Bullingerus ita diatam Ioannis describit. [Porro victus siue cibus Ioannis erat parabilis, & qualcum e loca suppeditabant. Nihil ille curabat peregrina vina & lauitias aliunde importatas, locusti & melle sylvestri vicitabat, hoc est, temperantissime. Nam per species genus intellexit. Hoc ipsum significans erit Christus apud Matthæum, Venit, inquit, Joannes necedens, nec bibens, id est, temperantissime & solitissime viuens.]

Tandem concludit; non esse multis disputandum de locustis, & melle silvestri, cum ista non minus tenuem intellexerit victum. Mihi Bullingerus haud multum ab infancia absufle videatur. Scriptura ait. Esa. eius erant locusta, & mel silvestre. Hoc est, inquit, cibus erat parabilis, qualcum illa loca suppeditabant. At loca illa, vt supradixi ex Bullingerio audiimus, cum desertum Ioannis describeret, multas delicias suppeditabant. Plures quam vix illa Germania pars. Itaque per locustas & mel intelligit, non speciem huius etiæ, sed genus, omnino nascientia ē terra; deinde vitulos, aues, aliaque, quibus temperantissime vebatur. Quid enim negat Bullingeri, cuius in laude ponit, vina peregrina, & lauitias aliunde importatas non curas? an obsecro vinorum Ioannem, vspiam, aut lauitiarum maior copia, quam in Palæstina, in Iudea, qua ligabat ad vineam pullum suum, & ad vitam asinam suam? Lauabat in vino stolam suam, & in sanguine vespallum suum? Non igitur illa laudantur in Ioanne, quæ sunt boni & frugalis patris familiæ, dapibus inemptis vti; sed magna in victu asperitas significatur, non sola sobrietas. Quod quidem hoc ex loco clarissime probatur; Nam ea severitas in precursore erat, vt Christus dicat, Venit Ioannes (Matth. 11. 16.) neq; mandau-

Ioannes manducans, neque bibens, & dicunt Demonium haber. Hoc est, non virtutis visitatio alijs cibo, solo melle & locustis, quae licet cibi sunt humani; non tamen ista sola vllus vnguam usurpat. Si speciem pro genere posuit, quoniam improbi calumniabantur; Ioannem ope demonis, non autem humanis viribus posse tantam inopiam tolerare. Deinde elidit illam expositionem comparatio quam adducit Saluator, cum sibi illum conferrit. *Venit filius hominis manducans & bibens:* Temperatissime & sobriissime Christus vixit; nunquam nemitum vnguem quidem, vel lauditas ciborum, vel auiditate, vel copia villam in partem a perfectissima temperantia norma recessit. Temperantia & sobrietate Ioannem superavit, Ioannes cum appetentia ciborum, aliisque vitiorum fomitibus, & affectibus deplorauit, in Christo omnia perfectissima fuere. Si **Ioannis** **ter** **perania** **non** **in** **solis** **fugiendo** **delicijs** **sunt** **cans**, neque bibens. An ergo filius hominis manducans & bibens ideo dicitur, qui vina peregrina & lauditas importatas quærebatur, nec illis temperatissime vtebatur? Absit ista de Ioanne, vel Christo sentire. Ioannes magno, imo miraculo exemplo prænitentiae præiuit, Christus communis more vicitur, tantum Ioannis parsimoniam approbavit Christus, Dominum alio modo viuentem Ioannes odotavit.

Q V A E S T I O III.

An Ioannes ista austerioritate peccarit, & an fuerit hereticus?

S. 1. **H**orrorem mouet illa quæstio; quomodo enim ille Angelus Dei, Propheta altissimi, alter Elias, quo nemo maior inter natos hominum fuit, tam grauter præsente Domino deliquerit? Hoc tamen nuper inter libilorum infanias defendere ausus est W olfgangus Frantzius Academiae Wittenbergensis professor, qui ut thesaurum Ecclesiæ tolleret, Baptismi graui censura incepit.

Ita thesi 191. insanit. Porro opera supererogationis augere cupit Ioannis Baptista, 1. asperima vita, de qua inter alia dicitur nos in scripturis ostendere non posse, vbi Deus istam asperitatem imperauerit. 2. ex eiusdem resipientia & vita nouitate, qua ipse, qui nunquam a Deo alienus fuit, nunquam indiguit.

192. Quod attinet ad historiam de asperitate vitæ Ioannis Baptista, ibi non est quæstio de facto, hoc enim concedimus, quia à sacris literis commemoratur, sed de iure, vtrum recte talem asperitatem æmulatus fuerit Ioannes.

Franz. 193. Non recte fecisse Ioannem, inde patet. 1. quia us accu- lex Mosis Ceremonialis tum nondum erat abrogata. sat, de- Et lex illa plures admittit cibos, quam quos solos senore, Ioannes comedebat. Vnde Christus discipulos ad Iu- Christo, dæos emittens dicit eis, Luc. 10. 7. Quicquid vobis apponitur, edite, nimisrum non prohibitum lege Mo- sis. 2. Quia illam rigiditatem Essæam & Pharisæam pariter Christus ipse carpit Marth. 9. 16. 17. Marc. 2. 21. 22. Luc. 5. 36. 37. 38. 39. Vbi doctrinam Phari- saicam, & Ioannis quoque de nimis ieuniis vocat vestimentum vetus vtris veteres. Legatur præ reli- quis in hac sententiam ista rectissime explicans la- cobus Faber Stapulensis in commentariis initiatorijs super 4. Euangelia.

194. Et istam prauam consuetudinem contrariam prescripsi Dei, & à Christo tum improbatam, contraxerat sorlegi Ioannes Baptista inter Essæos, siquidem tales fuissent vires, mores Essæorum ex historicis liquet, nimisrum gau- debant esse remoti à frequetia, secessuum & solitudi- Delegi nis cultores, habere viatum herbarium, & fructus arborum, fugere cibos animales, sicut antea fecerunt Pythagorici.

Audiuimus tenebrionem contra Ioannem, qui erat teste Domino, lucerna lucens, & ardens, disputantem. Rationes eius perpendamus.

§. 2. Historiam igitur veram esse concedit, & suis collegis contradicit, qui austerioritatem Ioannis suis moribus mollire sunt conati. Ille tamen istis nequior est; nam illi commode, urbano noctuoso vestitum, & vicitas tradunt; hic vero flagitiose austerioritatem esse se datum asserit, & herefatos accusat.

Quid igitur peccauit? Non recte fecisse probat, quia lex Moysis plures cibos admittit, quam quos solos Ioannes comedebat. Linguam non mentem habet, qui sacrificiatur. Lex plures cibos permittebat, pec- cogit nos cauit igitur, qui plures non comedit. Nullumne in- ter imperium legis, & permissionem est discrimen? quasper. An lex Christiana, quæ permittit omnia, quæ in ma- cello veneunt, & alia quorum precia maiora sunt, turdos, cornices, perdices, ficedulas, attragenas, phasianos, etiam hisce vesci imperat? At sane hac nominandi, quam edundi plerisque maior est copia. Nulla ne virtus est placitis abstinuisse bonis? nonne in regio menstruum apparatu rectius faciunt, qui uno altero ferculo famem pellunt? An Franzius locutas edere iubetur, quia non prohibetur?

Bullingerus, vini peregrinis & importatis lau- titijs abstinuisse affirmat. At peregrina vina, & importatis lauditas, si cum sobrietate & gratiarum actione vtaris, non vetat lex Moysis: ergo peccauit istis non vtris?

At Christus discipulis suis plura permittit Luc. 1. 10. Quidquid vobis apponitur, edite. Esto sanè, illi hac Qui con- potestate vbi sunt, Ioannes ait orem sibi abstinen- cessis absti- tiae legem indixit, non ideo peccauit Ioannes iuti suo net, super renunciando, quia discipuli bene fecerunt vtrō: erogat. Licet Apostolo Paulo de Euangeliō vivere, quemadmodum & ceteris Apostolis, sed maluit sine sum- ptu ponere Euangeliū. De altari viue e poterat, nec illi trituranti os obturandum erat magis, quam fratribus Domini, & Cephae, mori tamen mault, quam euacuari gloriam suam. Quod vero ait, Ioannis ieunium a Christo reprehenum, calumnia est. Matth. 9. 16. & 17. Marc. 2. 21. 22. Luc. 5. 36. 37. 38. non capiit Christus. Non enim Ioannis nimis di- citieunia, nec vocat vtris veteres, aut vestimentum Ioannis vetus. Sed discipulos suos tirones, infirmos, ieunium nondum ad noua, & grauia toleranda duratos. Ex non repre- cufat igitur suos, non accusat Ioannem. Quod ex hendi- hoc loco constat: nam dicit, non esse conueniens, vt filii nuptiarum, aut thalami, quandiu est cum ipsis sponsis, ieunent, fore, vt postea ieunent, quod eos pra- stituisse eorum historiae, & Epistolæ docent. Quod si vtris veteres, & vestimentum vetus vocantur ieunia Ioannis, quid ergo est vtr nouus, & vestimentum nouum? Deinde si vitium sum fuit Ioannis ieunium, fuit id est ignoratio, ab ipso male electum, non igitur verus Doctor Ioannes fuit, præsertim hereticis, qui id est ignoratio idolatriæ comparant. Tertio, ieunium Ioannis Christus ipse laudavit, cum enim Matthæi 11. à v. 7. usque ad 18. Ioannem laudasset: subiungit: *Venit Ioannes neque bibens, neque manducans, & dicunt, demonium habet: ideo similem ait generationem illam pueris dicentibus, cecinimus vobis & non saltaflis, la- ments-*

*mentis animis & non planxit. Tanta igitur asperitate
penitentia, qua monstrabatur, non tantum doceba-
tur vita eterna, oportebat eos excitari ad virtutem:
& quia nec seue itate Iohannis, nec benignitate Do-
mini conuersti sunt, exprobrat illis contumia-
ciam.*

At si contra legem Mosis fuisset illa vestitus, vi-
tusque asperitas, merito dixissent Iudei, dano-
nium haber, ut quilegem Dei violaret. At tam Lu-
terani, quam Calviniani fatentur Iudeos impuden-
tissime, &c. lumenissimum tam Ioannem, quam
Christum fugiisse, quibus nunc succedit Acadmi-
cus Wittenbergensis, qui ut Papam euerat, Ioan-
nem Baptistam Christo opponit: ut vel hinc pateat,
non esse hostes Papa; nisi qui etiam sanctis inimici
sunt.

Denique Ioannem Essenum vocat, eorum moribus imbutum, eorum discipulum. Eessenos admodum laudant historiæ, liber Hebraeorum, quem luchas vocant, Eessenos Nazaros appellant, quos et no-
minare soleat ἡ παράπεδης, origo eorum ab Rechabitis, quidam eorum erant Kovabios, alij uoxes, ita
Iosephus, alijque. Abraham Zachutz, moribus optimis auti fuisse, odio habuisse lucrum, canisse scortationes, & Iosephus Karabovnos, tuisse τὸ πλεῖστον. & lib. 18. cap. 2.
Exortus de ἀκριβείᾳ ὕδρας τοῦ τετρά, & optimis moribus
preditos, caelibus, agricultis, deliciarum, ut uisionis & orna-
tus interiores: de fato, quod illud crediderunt, bonum
sensum habere potest. Si Eesseni viri boni, & sancti
fuerint; non docuerint Ioannem consuetudines legi Dei contrarias; si heretici, ut fere sentiunt noua-
tores: Ioannem quoque eorum discipulum; & imita-
torem hanc uitam faciant oportet, ut cuius vita to-
tatu[m] sit diuinæ legi contraria, & à Christo improba-
ta: cum tamen de eo dicendum sit, & tu puer Propheta
alissimi vocaveris, præcepit enim ante faciem Domini parare
viaticos, ad dandam scientiam plebi in remissionem peccatorum eorum. Quomodo ergo illa vox clamans hereti-
ca fuit? quomodo baptizator Domini fuit insi-

delis? Hac generatim monere volui, ne quispiam tot
ratio est bigemini, quas plenis mendaciorum plaustris deue-
lent, moueatur, cum videt, non modo Pontifices,
Iuniores & clerici, sed quod impium est, veteres martyres &
sancti. Ecclesiis antichristianismi accersi, imo S. Io-
annem Baptistam, impietas, & erroris accusari. Id
Deum rogamus ne vinximus illo ore laudemur, quo
tam Sancti tam impudenter accusantur, quia non
magis a nobis quam ab illis recesserunt.

magis ad eum quam ap. illi s. recenerunt.
Video alia, quæ improbab illam opinionem sequuntur. Ioannem scilicet in ea vita perseuerasse, Christo non paruisse monenti & reprehendenti, atque ita in sua infidelitate mortuum. Nihil enim credendum de eo quod non in Scriptura ut illi afferunt, de penitentia eius, Scriptura nulla loquitur. Exculpatior etiam Herodes, qui hæreticum, cuius vita legi Dei contraria, licet non ea causa occidere.

VERSUS 6

Q V A E S T I O I.

One Step In

Quamodo confessi sunt peccata?

nem Catholicorum. Non enim ullius memini, qui
illo argumento utratur; imo omnes docent nullo mo-
do hanc confessionem fuisse sacramenta em. Legem
enim novam, eiusque sacramenta negamus initium a
Ioanne duxisse. In uiam gitur faciunt Calvinus, Be-
za, Chyraeus, qui vt insultandi occasionem nanci-
cantur, fingunt nos habere verba ad auriculariem confes-
sionem detorquere.

§. 2. Constat tamen eos qui baptizabantur, confessos cum dolore, quod indicat Calinus, & alij. *confessio*. Qualis ista Chytraeus confessionem esse ait ex animo peccatum agnoscere, & deplorare, sacerdos non reosesse, vere dolore nos Deum offendisse posse veniam &c. Hoc autem erat, quod Iohannes dixit, agere penitentiam: Fallo Beza distinguere inter peccatorum ἐξουσίων, & ἐξαρχεύοντων, hac contineri exumerationem, illa confessionem. Veibum τέρα confessioem, & laudationem frequenter significat. Sed tamen crebro etiam est peccata singulatim proferre. Leuit. 5. 5. & 16. 21. Num. 5. 9. 20. Confessio ἐπὶ τοῦ λαβόντος, καὶ ἐδιστάντος τὸς αὐγαλίας. & enumera Adhuc melloquenter & enunciante peccata. Insigne igitur ratio peccati erratum Beza cum ait Leuit. 16. 21. non esse ἐξαρχεύοντων peccatorum, cum 70. ita verterint. cum Num. 5. 7. Esdri. 10. 1. Nhem. 1. 6. Psal. 31. 6. eodem modo vertant. Verum monet Bezam frequentissimè cum de Hebreis agit fallere, ut qui alienis oculis, & fidei crediderit. Quām vero illud absurdum, quamque scurrile, A Cereris nos mysterijs confundendi morem diduisse. Vnde igitur Iudei morem did cerunt? Nam & Lutherani, & hoc loco Aretius docet; Ioanni consilij causa peccata confessos; idque etiam Lutherani sibi causa sequuntur. Cur illi a Cereris mysterijs mutuati sint, peccata cōsum in veteri testamento sint exempla? cum Christi sejssos. stiani in actis Apostolorum véniant ἐξουσίων σημεῖα, καὶ αὐτοὺς τὰς πεντέ διάτας, confidentes. & annunciantes, seu ut Beza veritatem, indicantes facta sua, An Paulus eos Cereris mysterijs imbutebat? an in tā erat illa turpitudinum, & non potius Christianæ pietatis?

VERSUS 7.

Videns autem multos Phariseorum & Saduccaorum venientes ad Baptismum suum, dixit eis: Progenies viperarum, quis vobis monstrauit fugere à venturâ

QUESTION I.

*Cur Pharisei & Saduccai progenies
ziperarum?*

§. 1. **P**hariseorum ethymon vel à פְּרָת separan- De secta
do, vel potius וַיַּדְעֵנָה exponendo legem di- iudeorum
etosexistimo, Saduccæosa suo principe Sadoc. De il- N. C. Ser-
lis in manibus versantur doctrinissimi tractatus præ- rius scripsi-
ptoris mei Nicolai Serarij, Triharefsum, & Miner-
ual. Hac itaque omitto. Hoc loco progenies viper-
arum ~~καταβολης εξιδων~~, appellantur, Syriae לְבָנִים, אֶחָדָה Achadah est à Græca. Duplex appellatio- Vipera v.
nis causa recessetur ab interpretibus. Ambr. l. 2. in de dictis
Lucam c. 3. Laudari illos ex fumer, qui parentum vi-
tia nequaquam imitentur, sed ad præsentia veniant.

*Vipera est Vipera proprium est, utrāq. Plin. l. i. c. 37. dentes condig-
figes Phagi, ita quae innoxiae videntur, cum tamen mortu-
ris ororum. Ita immedicabilis: viua pharisaica hypocritae, & ca-
lumniæ effigies.*

§. 2. Causa cur adeo duriter agnoscentes peccata sua Ioannes excipiat, ut auctoritatem illis apud populum detrahatur; Potentes etenim fuerunt, eosque populus audiebat, hinc crebro ab illis pericula & seditiones, adeo ut regibus quoque timendi essent.
Ioannes re- Nam Saducæi fe & magnatibus & regibus adhære-
prehensio- bant, eorumque virtus fouebant, quibus ex opini-
ne auctori- abundanta Epicuræorum secta conuenientior e-
ratem au- rat. Adho Ioannes Hircanus Simonis Macchabæ
fert Phari- filius dicitur detecisse. Alexander certe suo princ-
peis. patu Pharisæorum octingentos crucibus affixit, & in conspectu mortientium cum aula pellicibusque epulatus est. Facinus inter barbaros etiam inuitatissima Vicissima se hodie, qui diueras religiones sectantur de Pharisæismo accusant. Interim omnibus dicitur *Vobis misericordia, ad quos Pharisæorum virtus transierunt.*

QVÆSTIO II.

Quæ ventura ira

Pharisei ob superbia, Sa-
ducei ob atheismū, longisimē
regno cœlōrum. §. i. **M**ēmbrorum opyū appellat, æternas inferni pœnas, quas miratur illos fugere conatos quod Phariseos ingens teneret superba, sanctosque arbitrarentur, id eo omnes minas, omnesque calamitates a se abesse, quam longissime. Saduccæ vero qui nec angelum, nec resurrectionem crederet, adeo que pro antiibus fabulis infinitos, & manes haberent nullum metu rerum post mortem tangebantur? Vtrique itaque longe aberant à via ad salutem. Puerile est quo B. za moneret, vertendum, premonstravit, Erasmus, sub monstravit, in deīza et demonstrare, vt et dñe deīza, v. conuerxit etiam Syrus. Firmum contra eos argumentum qui penitentes iam fiducia speciali plenos aiunt Nullam iram Dei timere. Si enim illi vere penitentes erant, & iram venturam fugiebant, non igitur certi erant iram Dei nullam superesse. Non enim ut virtutum fugimus, quod de hinc nouimus.

Vnus noui
& veteris
testamētū
Deus.

¶ 6. Iterāt̄ aduersuſ hæcſt̄, l. 3. c. 9. Ex his omniſ
biis probat vnum esse veteris, & noui testamenti Deum. Mat-
thaeus enim apostolus vnum & eundem ſciens Deum qui promi-
ſionēs fegerit Abraham factarū ſe ſemērū eius, quā ſtellās cele-
qui per ſilium ſuum Christum Iesum à lapidum culturā, i-
ſuam nos cognitionem vocauerit; vt fieri populus, qui non per
pulūs; & non dilecta, dilecta, at Iohannem preparantem Chri-
ſto viam, hi qui in carnali quidem cognitione gloriabantur
varium autem, & omnī malitia complectunt ſenſum habebant
eam penitentiam qua à maliitia retraharet, annuntiantem di-
xisse: Progenies viperarum, quis vobis non frāuit fugere ab
re ventura. Facite ergo fructum dignum penitentiaſ. & noli-
dīcere in vobis ipſiſ. Patrem habemus Abramā. Dicō enim vo-
bis, quoniam potens est Deus ex lapidibus iſiſ ſuſcitare filios A-
brahā. Penitentiam igitur eam, que effet à malitia, pra-
nabat; ſed non alterum Deum annuntiabat, præter eum qui
fecisset promiſionēm facere, ille precursor Christi; de quo ite-
rum aut Matthaeus, ſimiliter autem & Lucas. Hic enim ei-
qui dicitur eſt à Domino per Prophetam, Vox clamantis in de-
ſerto, parate viam Domino, recte facite ſemitas Dei noſtrī.
Omnī vallis impiebitur, & omnis monte & colli humiliabitur.

tur, & erunt tortuosa in directa, & aspera in vias planas, &
videbit omnis caro salutare Dei nostri. Vnus igitur, & idem
Deus est. Pater Domini nostri qui & Praecursor per Prophetas
missum se promovit: & salutare suum, id est, verbum
suum visibile effectus omni fieri carni, incarnatum & ipsum, ut
in omnibus manifestus fieret rex eorum.

VERSUS 8.

Facite ergo fructus dignos pænitentie.

Q V A E S T I O I.

Qui sunt fructus digni pænitentiae?

S. I. **C** Aluinus, *re, non verbis prestare penitentiam*
interpretatur; deinde ait, *bona opera dici
fructus penitentia*. Beza verit, *conuenientes penitentia*,
non satis expressa vi verbi Graci, aliud est enim di-
gnum, aliud vero conueniens esse. Parum vero illuc
male vertere, nisi & interpretetur nostrum calumnie-
tur. Sed certe dignos penitentia (inquit) (vt vetus in-
terpres conuerit) vix alter intelligi posset, quam contra-
Beza.

rio penitus sensu, digni videlicet, quorum aliquem poniteat. Non intelligit ille se imponere nostro, quasi dixerit, dignos pénitentia, cum sit non modo in nostris libris, pénitentia, sed etiam in Beza contextu. Deinde totum hoc quicquid est, etiam in Spiritum sanctum intorqui potest. In Greco legimus: *καὶ πότερον ἡ ζωὴ τῆς μετανοίας*, quod eodem anno obnoxium est. Curenim non dicet argutator: *ἀλλὰ μετανοίας*, ut gravata, *πάνων*, dignum morte, plagis. Si enim dicitur 4. Reg. 4.25. Esther 16.5. Sap. 3.5. Ierem. 10.15.

2. Macc. 7. 27, & 15.ii. Luc 12.4.8. Sic etiam ἀξιοῦτος Βεζιν
μετέπολεστα πατέρεσκαντες. &c. 1. Tim. 1.15. ἀξιοῦτος πονούσιον Spirium
Χριστού. acceptione dig. ius. Sic Philipp. 1. μαρτυρίας τοῦ θεοῦ sanctum
Εὐαγγελίον τοῦ Χριστοῦ πολιτεύεσθε, quoniam & olim ita locuti sunt in iuriis
sunt Graeci Thucyd. 1. 7. Αράχαιοις οὐδέποτε τοῦτο τοῦτο
τοῦτο οὐδέποτε. Si non potest aliter intelligi locutio latina,
ergo neque Graeca. Imo minus Graeca. Nam di-
gnūm aliquid latīna lingua dicimus, quod vel p̄-
mio, vel pena compenſandum est; deinde quod con-
ueniens est, seu contentaneum cauſa, à qua originem
ducit: sic dignūm genere, patre, patria dicimus; nem-
pe qui dignus sit, ut à talibus rantisque principium
ducat. Sic Horatius l. 2. Sat. 3. Fac aliiquid dignūm
promissis. Ita Balbus l. 8. Epist. ad Cicer. Suscipe cogita-
tionem dignissimam tuae virtutis; hoc est, quæ digna cen-
seatur, ut à tua virtute proficiatur: vt hoc loco; quæ rat.
digna sit, ut à vera penitentia procedat. Similia pla-
ne innumerā sunt: vt mirum sit homini mediocriter
docto in mentem istas venire argutias potuisse. Sed
cum de fide, & antiquitate agitur, furor, iraque men-
tem precipitat.

§. 2. Caltinus hanc doctrinam fidei in papatu corruptam panit
ait. ipse penitentiam ait esse interiorem hominum renovationem, quae in externam vitam emergit, sicut ex fructum producit arbor. Nullo modo penitentia est ipsa renovatio, sed via ad renovationem, non enim dolor de peccato, est iustitia aut sanctitas, ut supra ostendit. Penitentia vicia, atque una virtus est, pars renovationis, eius fructus, non modo externa vita, sed etiam interna. Principiū enim fructus virtutum sunt, qui ex corde oriuntur, & sancti voluntatibus perficiuntur. Sine charitate docet Augustinus fructus penitentiae non esse. Et Serm. 66. de tempore. Fructus dignus est penitentia, transacta deserte peccata, & eadem irum non agere. Penitentiam illam in animo esse dicit.

Eti. 21.c.27. de ciuitate Dei contra eos disputat, qui se
dignos fructus penitentia agere putabant; si in ecclae-
ribus permanentes facient elemosynas.

VERSUS 9.

*Et ne velitis dicere intra vos Patrem
habemus Abraham : Dico enim
vobis quoniam potens est Deus, de
lapidibus ipsis suscitare filios Abra-
ha. Iam enim securis ad radicem
arborum posita est.*

Q VÆSTIO I.

*Quomodo Deus de lapidibus possit suscitatere
filios Abrahæ?*

S. I. **D**uo errores Pharisæorum eos à salute retrahent. Postquam enim scelerum suorum conuicti, in conscientia nihil praesidii inueniebant, more veterum dicentium: *Templum Domini, templum Domini, in proposito, & fœdus cum patribus iustum omniam reiebant. Inde fecutitatem sibi, impunitatemque imaginabantur.* Alterex hoc seq̄ebatur; alia ut scilicet gentium contemptus. Ioannes vtrumq; op̄pugnat. Nam Patrem Abramum ait nihil illis prôdelle, nisi eius infstant vestigis. Vt eis August. in Psal. 46. illi se dubitabili filios Abrahæ, & ipse eos dicebat filios vi perarum. Non enim omnes Israëlitæ, qui ex Israël, vt Apost. Rom. 2. & Aug. Psal. 73.

Ne vero exitimarentur Deo populum defuturum,
nec gentes ad poenitentiam admittendas ait, Deum
posse de Ihsu lapidibus sustinare filios Abrahae, tñ Aegyptu, qui
scilicet fidem Abrahæ amplectantur. In Graeco non
sine ira dicitur, δύναται ὁ Γεράκης ἐπι τῶν λαθέων τε-
τελεῖν πόνους. Poterit Deus & ex lapidibus iiftis.

Homog. Tertullianus contra Hermogenem ex hoc loco argumentatur, cap. 12. qui immutabiles animas si gebat. **Que enim malo deputantur, secundum malis statum computantur.** Age nunc malam ac peccatam credamus esse materiam vitii, natura: sicut Deum bonum & optimum credimus proinde natura. Porro naturam certam & fixam haberi oportet in malo per se antem apud materiam, quam in bono apud Deum inconvertibilem & immutabilem. Scilicet in materia quia si demutabitur natura in materia, de male in bonum demutari poterit. & in Deo de bono in malum. Hoc loco dicit aliquid: Ergo de lapidibus filii Abrahe non suscitabuntur, & genuinae iuperarunt non facient penitentia fructum, & filii rei non sicut filii pacis: si natura mutabilis non erit. Temere ad ista exemplaria respicere homo! non enim competit ad causam materie, qua immata est, ea que natu sunt, lapides & vipera, & homines. Horum enim natura habendo institutionem, habere poterit & cessationem. Materiam vero tene semel eternam determinatam, ut in seculum, ut innatam: & ideo indemutabili & incorruptibili natura credendam, ex ipsis etiam sententia Hermogenis, quam opponit cum Deum negat ex semetipsa facere posuisse: quid non denuntetur quod sit eternum, amissum scilicet quod fuerat, dum sit ex denuntiatione quod non erat si non esset eternum. Dominum vero aliud esse non posse, quam quod est.

Optime sane concludit, si Deus materiam faciendo mutatus amisit, quod habuit, etiam mutando filios viperæ in filios Abrahæ eandem fore mutationem. Ex hac enim infamia progesi sunt, ut naturas rerum putant non possit mutari. Philosophiaæ & sensibus omnibus ex anno adiutor.

Et clariss de anima cap. 21. Idem enim conuertibile
Adamus Conz in Euang. Tom. I.

negant naturam, ut Trinitatem suam in singulis proprietatibus Naturas
figant: quia arbor bona malos non ferat fructus, nec mala bo- immutabili-
nos, & nemo de spinis metat sicutus, & de tribulis ruras. Ergo si ita les fingunt
est, neq; de lapidibus filios Abraham suscitare poterit Deus, nec ge- Hermoge-
nium vaporarum facere paenitentia fructus. Et errauit Aposto- nianus.

Ius scribens. Eratis & vos aliquando tenebra, & frumenti & nos aliquando natura filii ira, & in his vos quoque sustinetis, sed ablutis estis. Sed nunquam discordabunt seruentia sanctae. Non dubit enim arbor mala boni fructus, si non inseratur; & bona ex malis dabit, si non colatur. Et lapides filii Abraham sicut, si in fidem Abraham formantur. Et genitima viperarum sunt utrum ponentes facient, si venenam malignitatis expulerint. Hac erit via gratiae, potioris virtutis, natura, habens in nobis subiacentem fibi liberam arbitrii potestatem, quod auctoritas etiam dicitur, que cum sit Liberum & ipsa naturalis aeterni mutabilis, quoque veritatis, natura con arbitrium ueritatis. Inesse autem nobis Tunc auctoritas etiam naturaliter, iam agnoscebit & Marcionis ostendimus & Hermogeni.

Imo Hermogenes Denim in materiam posse aliquid negabat. ut est apud Tertull. cap. 37 aduersus Hermogenem. Atq; si mala natura susset, quare non potuerit à Deo conuerti, ut apotinore, vi ab eo qui lapidum quoq; natum conuerteat valeat in filios Abrabe: Necne ergo non iustum comparas Dominum materiam sed & subiucis, à quo natura materie deuinici & edomari in melius non potuerit.

Ita cum his hominum monstrosiam in veteri Ecli-
sia luctati sunt. Nostris de arbitrio eadem reficiant ha-
retici. Consecuti sunt haereticos illos deinde. Philoso-
phi, qui magno conatu, seu mundi, seu materia ex-
tentitate affluerunt, quos contra veterum, et centio-
rumque acutissimae disputationes in manibus ver-
santur.

§. 3. Eisdem ex verbis liberum Deiarbitrium contra Caluinum orthodoxi tractatores ostendunt: ut Deus liber Bellarm. lib. 3. de gratia & lib. arb. c. 16. Caluinus enim non est. Deum aliud non posse facere, quam quod fecit, & facit, aut facturus est, docet. At vero potuit de lapidibus illis facturis filios Abrahæ; non fecit tamen quod potuit; sed nec facturus est. Ad facta igitur eius potentia restringi non debet. Porro inane est quod Pareus eodem loco Bellarmino obicit. Posse quidem Deum, si potentiam spectes, at nolle. Ideo non posse. Non enim ita Caluinus defenditur, sed verbis ludatur Spiritus sanctus. Non enim quisquam dixerit: Deum posse quicquam contra Deum quod voluntatem facere. Sed posse facere, quod iam non *non vult*; vult facere, si voluerit facere, quod nollebat. Sic sane ex hypothese in sensu composito (ut vocant) non potest facere, *si non potest*: quod decretum non facere, manet enim decretum irreuocabile. Caluinus autem de potentia Dei absolute sermonem facit.

¶. 4. Plerique fere nouatorum nobis & hoc impô-
nunt, nos fiduciâ patrum, & maiorum gloriari. Verum Depâtribus
id facimus rectissimè, cum nostram & illorum fidem gloriamur
eandem esse ostendimus, cum ab illis nouatores di- erorum te-
fessionem fecisse demonstramus: cum gaudentis in nendo fidè;
nostrò confortio tot myriads martyrum, conflo-
rumque inueniri. Nec tam ei ignoramus non eos di-
ci filios sanctorum, qui loca eorum obtinunt, sed qui
virtutes imitantur. Inter hos maxime Erasmus Sarce-
rius insurgit: Nihil adiuuat abraham suos, nec ergo Augu-
stinus suos.

Nobis è contrario constat' propter Abrahamum
seruum suum, Deum multa contulisse filii Israhel, idq; Multus Deus
Scripturā teste. Verum id nunc extra aēa est. Aduer-
fari ratio stulta est. Etsi enim Abraham abdicat filios propter Pa-
sceleratos, gen' mina viperarum, quibus veritas testi-
monium dat, ex Patre Diabolo esse: non ideo tamen
non prōdest filiis genuinis ex Abraham esse; nam &
Deus improbos primum deferendo, deinde crucian-
do sumit: et ideo tamen non prōdest bonis.

*Abdicato non prosunt paternæ opes,
fed hæredi.*

VERVS 10.

Omnis ergo arbor, quae non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur.

QVÆSTIO I.

Quæ arbor? & quis illius fructus?

§. 1. Radix est Abraham, securis iustitia Dei vindicta, & executrix. Excisio est eversio Synagogæ, & vniuersitatis reprobri, in ignem proiecção est damnatio. Fructus est bona opera, interna, externa.

Quæ ex sententiâ bona opera saluti necessaria esse conuincimus, & vehementer id monuit Aug. serm. 66. Bona opera ad tempore. Probat enim pœnitentiam sterilem esse necessaria non debere. Quo detectabilior est Lutheri error, qui ad salutem. Tom. 1. Witteb. edito scribit. Dicere: Bonæ opera esse necessaria ad salutem, legem, & Euangelium confundit, tantum quidem iacturâ & detrimendo, quantum ratio humana neq; cōprehendere, neq; intelligere potest. Et eodē loco. Lubrica est oratio & vanâ sic pronunciare: fidem quidem operibus & meritâ nisi non debere, sed tamen necesse esse habere bona opera, tanquam necessaria ad salutem. Hoc totum nihil est. Si enim sunt necessaria ad salutem, salus sine ipsis venire non potest, & ergo non solâ fide saluamur: sed hoc falsum est, & ab vniuersâ Scripturâ differt.

Ioannes pro necessitate operum putat. Eam moribus noxiā, & blasphematiā sic fulminat Ioannes, opere seu fructuum fidus exactor. Omnis arbor qua non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur. Manere in radice, & occupare terram arbor non finitur, nisi fructus ferat; namque & ea seu fructuatio arboris necessaria est, ut ne excidatur, & in ignem mittatur, similitudo arboris ergo requirit, ut bona opera hominie necessaria dicamus, ne ille damnetur. Arbor iste illic & infruitosa igni terreno addicitur, homo siue operibus bonis infernali. Non de meritis aut causis agit Lutherus, & eum secuta Synodus Mansfeldica de operibus. Sed negant esse omnino necessaria, quia sola fides satis sit. Huic igitur peritus repugnat, quod Lutherus habet Tom. 7. p. 65. Witteb. Nullum opus, nullum mandatum necessarium est Christiano ad salutem. Quia fructus arboris necessarius est, ne exuratur. Quia hoc mandatum; Facite fructus dignos pœnitentie, necessarium est. Itaque à Lutheris post mortem Luther, vehementer oppugnatus est ille error, & constat ex Synodo Islebiçiana anno 1559. Islebij habita. Aduiunt enim, Primum in Academij latuisse, deinde in suggestione erupisse sententiam de necessitate operum. Erasmus Sarcerius negavit esse causas meritorias, assertus esse conservatrices, quod postea reuocavit. Imo Synodus ad eo insit, ut etiam speret damnatum iri hanc propositionem: Opera bona opera sunt necessaria ad salutem, non quod bona opera non sint necessaria, sed quod ad salutem non sint necessaria. Imo in confutatione arg. 7. Nouitatem negant esse necessariam ad salutem.

Deniq; obiectio n. 14. sic proponunt: Omnis arbor que non facit fructus bonos, præcidetur & in ignem proiecitur. Est autem necessarium ad salutem, ut qui in ignem non proticiatur. Ergo facere bona opera est necessarium ad salutem.

Respondent. Et hoc argumentum est vitiosum. Plus est enim in conclusione quam in premissis. In maiore ponuntur bona opera pro fructibus fidei. In conclusione pro efficientibus & meritoriis causis salutis.

Verum in primis hec saltem pars etiorum illorum concordatur. Opera non esse necessaria, licet de meritis non agatur; atq; damnari Lutheri propositione, quam supra citauit. Deinde ipsi negant dendrum bona opera causam esse sine qua non. Quomodo vero hunc locum

interpretantur, & alios: Bona opera esse necessaria ad salutem, quia de fide testificantur, vel sequuntur. Sic num. 26. Ita sensus erit: Omnis arbor que non facit fructum bonum, excidetur. Hoc est: Omnis arbor, de qua non testificantur fructus bonus, excidetur. Primo quidem fute est effugium; Non facit fructum, id est, fructus de arbore non testificantur. Deinde fuga sua se magis intricat. Si enim arbor, de qua non testificantur fructus, excidetur, ergo & illa, quæ non facit. Plus igitur exigunt quam Ioannes, ille fructum bonum, hi fructum bonum testificantur. Testaride arboris bonitatem non potest fructus, nisi que arbor fecit. Dogma igitur eorum quod multi iam etiam ex illis dabant, Concilio Ioannis planè euerit.

§. 2. Non modo Antinomorū in quicunque illis fauent profanitatem hinc confutamus, sed etiam merita bonorum operum probamus. Securis ad radicem polita est, hæc arbor exciditur, illa relinquitur, rigatur, purgatur; cur id facit agricultor? Quia illa bonos fructus facit, hæc nullos, vel malos. Parvus modo cur hic celo interfatur? ille gehennæ addicitur, quia hic facit vuas, ille labrascas, in hoc iustitia, in illo clamore &c. Mala opera meriti pœnam illi concedunt. Bona, ex gratia & promissione Dei gratuita meriti mercede, nos hic locus doceat: qui enim faciunt fructus dignos pœnitentiae, non exciduntur. Salutis ergo seu gloriae causa partiales sunt, & subordinatae. Cur arborum illam excidit? quia infruitosa est. Cur hanc relinquit? quia ecce operata est pomis. Pomæ & gorgoniam continent, ut non excidatur. At unde sumitur ratio non dampnari di, inde est causa saluandi, nec visa gumenti infringetur. Si dicas. Vitem non excido, quia producti botti de eius fecunditate testantur. oleam excido, quia caret testibus fertilitatis suæ, oiliis: vtrinque ratio ex fructu sumitur, ratio moralis, quam patres nostri, & nos meritum appellamus.

VERVS 11.

Ego quidem baptizo vos aqua in pœnitentiam, qui autem post me venteruntur est, fortior me est, cuius non sum dignus calceamenta portare, ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni.

QVÆSTIO I.

Quæ distinctione baptizimi Ioannis & Christi?

§. 1. Multis modis sagittata est nostris temporibus questionis. Sancti Patres docent baptismum Ioannis & nostrum differre tanquam duos dies. Hos Hæretici contraria. Vnum eundemque esse, sed in illo aliud facere Ioannem, aliud Dominum. Ioannis esse ministerium, Christi operationem gratiae. Nunc igitur verba expendamus, & item ex vero decidamus. Ad ueritatem opinionem clarissime Bullingerus nobis produxit. Hæc eis verba sunt. [Concertatum est "multis & huius loci occasione de differentia baptizimi " Ioannis & Christi sive Apostolorum, verum si rem re- "ctè expindamus, inueniemus exterritum baptizatum " Ioannis, hoc est ipsam ceremoniam & baptizanditum, " imo & virtutem ipsius nihil differre ab Apostolorum ba- "ptismo. Ioannes n. aqua baptizat in nomine Domini, " & baptizat ad pœnitentiam & remissionem peccatorum. Ad Bullingerum eundem modum baptizariunt est Apostoli. Quod interna air: Nobis baptizanti virtutem attinet, virobius folius Deus operatur, differe. Ergo qd; Ioannes dixit, Ego quidem baptizo vos aqua, " qui post me venier baptizabit Spiritu sancto, differe. " uit personas ministrorum à persona Christi, & exter-

num

num baptismum ab interno, non ut baptismum, qui
unicus est & indiuisibilis, diuidet ac laceraret, sed ut
elemento ac creatura non tribueret eum proprium
quod solius creatoris proprium est, imo ut iuste po-
tius vnicuique quod suum est tribueret. Nam peri-
culosum est in sacramento: um tractatione signum &
signature confundere, internum & externum, atque
adeo ipsam potestatem cum ministerio commiscere.
Rursus consuētissimum & tutissimum est docere & cōsi-
teri ex duobus constare sacramenta, è signo & resigna-
ta, è verbo seu promissione & ritu seu ceremonia, è re
externa & interna, è re visibili & inuisibili, è terrena &
coelesti. Hac autem ita coire & cōceti, ut dicitur in
partiū quālibet incommunicata proprietate (nisi
per diuīmatum communicationem) retineat, institu-
tione & significazione cohāreant, non autem natura-
rum confusione permixta & corporaliter vñita sint:
Iraue & ministerio alium esse qui confert virtutem,
& aliū qui administrat signum. In baptismo ergo
consideranda veniunt aqua, & quæ significant per
aquam, ac quare aqua tñgi voluerit Dominus, quid
agat minister, quid est cuius ille ministrū agit. Baptizat
quidem aqua minister, & aqua illa aqua manet: sed
qui baptizare iussit aqua, non ideo ut corpora tantum
abluerentur baptizare iussit, sed magis ut exterius at-
testaretur, quid ipse inuisibili gratia operaretur inter-
ius. Ideo ministerium externæ rei ministri est, ipsa
potestas, ablution & purificatio Domini solius, &
non sunt ista confundenda, ut quod Domini est vel si-
gnō visibili, vel ministro tribuamus: rursus non sunt
illa sic separanda, ut nihil post signum nobis rela-
tur in lacrāmentis, quæ constant signo & re signata.
Id quod haud dubie rectius intelliges, si aliquot de
hīc loca ex S. Augustino Catholico & orthodoxo
doctore protulero. Is Tractatu in Ioannem 5. sic scri-
bit: Dicidit Ioannes potestatem Dominici baptizandi
nullum hominem à Domino transiitram, sed mini-
sterū plane transiitram, potestatē à Domino in nemine
ministrorum, ministerū & in bonis & in malis. Non
exhorreat columba (id est, pius & fidelis qui est mem-
brum Ecclesiae) ministerium malorum, respiciat Do-
mini potestatem. Quid tibi facit malus minister, v-
bi bonus est Dominus? Quid te impedit malitiosus
præco vbi neulos est Iudeus? Ioann. s. didicit per
columbam hoc. Quid est quod didicit? Ipse mihi di-
xit, ait, Super quem videris spiritum descendenter
sicut columbam, & manentem super eum, hic est qui
baptizat in spiritu sancto. Non ergo te decipient, ô
columba, seductores qui dicunt, Nos baptizamus.
Columba agnosce, quod columba docuit, Hic est qui
baptizat in spiritu sancto: per columbam dicitur,
quia HIC EST, & tu eius potestate putas te bapti-
zari, cuius ministerio baptizari: Situ hoc putas, non-
dum es in corpore columba, & si nō es in corpore col-
lumba, non mirandum quia simplicitate non habes.
Simplicitas enim maximè per columbam demonstra-
tur. Per simplicitatem columbae didicit Ioannes, quia
hic est qui baptizat in spiritu sancto. Et iterum, Aliud,
inquit, est baptizare per ministerium, aliud baptizare
per potestatem. Potestet Dominus noster Iesus Christus
situs si voluerit, dare alicui seruo suo potestatem, vt
daret baptismum suum tanquam vice sua, & transfe-
ret a se baptizandi potestatem, & constitueret in ali-
quo seruo suo, & tantam vim daret baptismo translata
in seruum, quantam vim haberet baptismus datus
a Domino. Hoc NOL VIT ideo, vt in illo spes esset
baptizatorum, à quo se baptizatos agnoscerent. No-
luit ergo seruum spem ponere in seruo. Ideoque cla-
mabat Apostolus, cum videret homines volentes po-
nere spem in seipso, Nunquid Paulos pro vobis cruci-
fixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis? baptiza-

uit ergo Paulus tanquam minister, non tanquam ipsa
potestas: baptizauit autem Dominus tanquam pot-
estas. Intendite, potuisse hanc potestatem seruis dare, «
sed NOL VIT. Si enim daret hanc potestatem ser-
uis, id est, vt & ipsotum esset quod Dominus erat, tot
essent baptisata quot serui, vt quomodo dictum est
Baptisma Ioannis, sic dicetur Baptisma Petri, sic Ba-
ptisma Pauli, sic Baptisma Iacobi, Baptisma Thomæ,
Matthæi, Bartholomæ. Idem ferme tradit contra lite-
ras Petilianas lib. 3. c. 49. virgens maximè Dei solius esse
abluere & mundare, unde nemo id sibi arrogare de-
beat quod Dei est. Rursus Epistola 166. Quare, inquit, *Augustinus*
non verum dicimus & recte sapimus, quia semper est *aliud agere*
de illa gratia & Dei sacramentum, hominis autem fo-
lum ministerium, qui si bonus est adhæret Deo, & o-
peratur cum Deo: si autem malus est, operatur per il-
lum Deus visibilium sacramenti formam: ipse autem *ptimo*
donat in visibili gratiam. *Hoc lapidamus omnes, &* «
non sunt in nobis schismata. Idem *Quæstionum lib. 3.* «
in Leuit. *Quæst. 8.* Non, inquit, Moses sanctificat pro «
Domino, sed Moses visibilibus sacramentis per mini-
sterium suum, Dominus autem inuisibili gratia per Spi-
ritum sanctum, vbi est torus frumentus etiam visibilium «
sacramentorum. Item lib. de Trinitate 15. c. 26. *Quo-* «
modo, inquit, Deus non est qui dat Spiritum sanctum? «
imò quantum Deus est (Christus) quidat Deum? Ne «
que enim aliquis discipulorum eius dedit Spiritum «
sanctum. Orabant quippe ut veniret in eos quibus «
manum imponebant, nō ipsi eum dabant: quem mo- «
remi suis præpositi etiam nunc seruat ecclesia. De- «
niq; & Simon Magus offensens Apostolis pecuniam, «
non ait, Date & mihi hanc potestatem ut dem Spiri- «
tum sanctum: sed, cuicunque, inquit, imposuero manū, «
vt accipiat spiritum sanctum. *Quia neq; Scriptura su-* *Apostoli nō*
perius dixerat, videns autem Simon, quod Apostoli *dabant spi-*
darent spiritum sanctum: sed dixerat, videns autem *ritum san-*
ctum, quod per impositionem manuum Apostolorum dare *ctum,*
tur spiritus sanctus. Et mox, Nos accipere quidem «
hoc dūnum possumus pro modulo nostro, effundere «
autem superalios non vtiq; possumus, sed vt hoc fiat «
Deum super ipsos, à quo hoc efficitur, inuocamus, &c. «
Hactenus Augustini verba adscriptissimus: ex quibus «
opinor quilibet facile intelligit, quomodo Ioannes ac «
omnes ministri Domini aqua baptizent, & quomodo «
solus Dominus baptizet spiritu sancto: Præterea opti-
mam de sacramentis docendi rationem esse si ritu di-
stinguamus, noti omnia confundamus: ita tamen ne «
separemus quæ Dominus coniunctæ esse voluit: item «
si Deo omnem gloriam, ministris ministerium tribua- «
mus, recte & secundum regulam fidei ac gloriae Dei «
eas loquitiones exponentes, quæ conuersationem, ab- «
lutionem & regenerationem videntur tribuere ho- «
minibus.]

Eadem cum Bullinger Caluinus, Piscator, alii. mol-
le Ioanne baptisata distinguishing, sed Domini & serui personas
distinguere. Non tamen negat Caluinus opinionem in-
ualiuisse, Ioannis baptisatum à nostro differre. Consi-
derandum igitur est, an alias Christi, alias Ioannis ba-
ptisimus, anvero unus & idem, vt in quo Ioannes titum
externum, Christus internam ablutionem efficerit.

§. 2. In Baptismo spiritualis ablutionis, seu gratiae
causa est Deus, minister & sacramenti ritus solum in-
strumentum est, sive moraliter agere dicamus, sive di-
tinua omnipotentia etiam Physica, & efficienter. Atq;
hoc est, quod S. Augustinus verbis à Bullinger cito-
tis conficit, neq; orthodoxi fluentiunt.

§. 3. Ioannis Baptisimus & Christi non erat unus, Ministerium
idemque; sed plane diversus. Ioanne enim mortuo e-
ius baptisimus cessavit, Christi successit. Deinde, o igitur in bapti-
satio le ci sensu iudicem, quem mihi dedecent, acci-
mo distin-
gio, nempe S. Augustinum, & quæ cum illo commu-
nigantur.

Adamus Conzen in Euang. Tom. I.

nicanit Ecclesiam. Libro de vno baptismo c. 7. contra Periliani disputans, ait, eos qui Ioannus baptisatum acceperunt, Christi baptisatum non habuisse. Verum quasi praevidens Caluini errores iam olim refutauit l. 2. contra literas Periliani c. 56. & de vni. Ecol. c. 11. accuratissime inter ista distinguit. Cum tamen distaret inter Petrum & Iudam, nihil tamquam distabat inter baptisatum, qui dabatur per Petrum, & qui dabatur per Iudam: illud enim quod pereat dabatur, unus erat, cum ipsi non essent unus. Et illud Christi erat; illorum autem, unus ad membra Christi alter ad partem Diaboli pertinebat. Cum vero Ioannes Baptista & Paulus Apostolus unus essent, quia eterg. Sponsi amicis erat, tamen quia non erat unus baptisatus, qui dabatur a Ioanne, & qui dabatur a Paulo, iustus Paulus Christi baptismo baptizari eos, qui baptisato Ioannis fuerant baptizati. Itaque ille baptisatus Ioannis dictus est, qui autem per Paulum datum est, non est dictus baptisatus Pauli, sed iustus eos inquit baptizari a Christo. Ecce unus sunt Ioannes & Paulus, & non unus dant. Ecce non sunt unus Petrus & Iudas, & unus dant. At vero Petrus & Paulus, & unus sunt, & unus dant.

Non igitur unus erat Ioannis & Christi baptisimus ex S. Augustini sententia, quam cum fuisset totius Ecclesie videmus. Et Ep. 49. ad Vincentium. Eodem modo probat, non ideo rebaptizandos quod ab hereticis essent baptizati, solvit; argumentum Donatistarum & Rogatistarum, qui exemplo Pauli vtebantur, eos qui a Ioanne baptizati fuerant, rebaptizantis. Si autem hoc dementissimum est, vel sentire, vel dicere; iam tua prudentia est considerare, quare post Ioannem Paulus Apostolus baptizauerit. Si enim post equalem, omnes post vos baptizare debet. Si post tuarem, debet & tu post Rogatum. Si post minorem, debuit post te Rogatus cum presbyter baptizasse. Si autem baptisatus qui nunc datur, ideo pariter valeret in eis quibus datur, quoniam sint imparia meriti, per quos datur, quia Christi est, non eorum a quibus ministratur: puto quod iam intelliges, ideo Paulum de iste quibusdam baptisatum Christi, quia Ioannis baptisatus fuerant baptizati, non Christi. Ioannis quippe baptisatus ille dictus est, sicut multis locis diuinam Scripturam testatur, quod & ipse Dominus dicit: Baptismus Ioannis unde erat, de celo, an ex hominibus? Baptismus autem, quem dedit Petrus, non erat Petris de Christi.

Hac solutio deficit, si Ioannis baptisma erat Christi, sicut Petri erat Christi. Ille autem hoc serio virget. Nonne tibi videtur quasi intolerabiliter indiguum, ut cum baptistatum fuerit post eum qui non sobrie vinum bibens, sed unum omnino non bibens, regno Dei viam paravit, non baptizetur post eum Iosum, qui regnum Dei non possidebit? Quid hic responderet, nisi quia ille baptisatus erat Ioannis, post quem Christi baptismo baptizauit Apostolus: iste autem baptisatus Christi est, quo baptizauit ebriosus: inter Ioannem & ebriosum a contrario multum interest: inter baptismum Christi quem dedit Apostolus, & baptismum Christi, quem dedit ebriosus, nihil intercessit, &c.

Nova legis conditor etiam hereticis tunc in baptismo inuocatione S. Trinitatis: baptizant enim in nomine Patris & Filii, & Spiritus sancti. At sanè in Ioannis baptismo forma non aqua quam illa in uocatio adhibita fuit, qui enim eo fuerant baptizati, an esse Spiritus sanctus ignorabant. mi & Ioan. A. C. 2. Quapropter diceret Ioannes suum baptisma non diversum, aliud ostendit, à Christi baptismo. *Se in aqua baptizare, postea venturum, qui baptizet in spiritu sancto.* Sierat unus baptisimus, secundum aquam, Ioannis, secundum Spiritum, Christi: quemadmodum erat, Baptismus

Petri & Christi. Non oportebat dicere de Christo sed baptizabit, sed iam me cum baptizar, dum ergo corpus ab hoc, ille animam. Quod est multo clarius apud Marc. 1. 8. Ego baptizavi vos aquâ ille vero baptizabit vos Spiritu sancto. Alloquitur iam baptizatos se, nondum a Christo, eos baptizandos ait Spiritu sancto, non ergo Christi actionem in suo baptismo exprefcit. Baptismus igitur Ioannis in auctoritate suo desit, ut Hieron. aduers. Luciferi. Chryl. hoc loco. Standu itaq; Concilii T. id. sententia Sell. 7. can. 1. Si quis dixerit, Baptismum Ioannis habuisse eandem viam cum baptismo Christi, anathema sit Testimonia alia Patri oratione, que apud Bell. l. 1. de bapt. c. 21. apud Soarez. T. 2. in 3. p. disput. 25. feb. 2.

S. 5. Hæretici inscrite multa adferunt similia, in virtute baptismo. Esse in aqua, in remissionem peccatorum. Verum nullo modo eandem esse probant, sed tantummodo similem. Omnia enim eadem esse oportet, Christi ut sint res eadem. Dissimiles eis forma, nec enim in Ioannis baptismo Tunc ratis, aliud est status, non baptisatus enim noua lex inducta, alia efficacia, non enim in baptizabatur Spiritu sancto à Ioanne. Denique Ioannes baptizabat eis per ratus in penitentiam, ut ad penitentiam incitaret, Christus in iustificationem, seu remissionem peccatorum. Ita enim Petrus Act. 2. 38. in remissionem peccatorum. At apud Luc. 3. 3. Ioannes predicit Baptismum penitentiae in remissionem: ut oscendas tuum baptisatum Ioanne esse viam duntaxat ad penitentiam, vide cœquatur pizat in peccatorum remissio. Piscator. aliiq; hoc inter pretantur in penitentia obligatione & obligatione; quod quamvis absurdum sit, auctores tamen suos euerit. In baptisimus Ioannis ad penitentia tantum obligatus, & eam obsignabat, sive sigillum erat penitentia, sanè diversus à Christi baptismo fuerit necesse est; is enim erat in Spiritu sancto & igne, mundans, sanctificans, S. sanctum conferens, non nondum penitentia signaculum. Huius igitur loci contextus indicat, ut ipse Ioannes etiam præcursor, ita eius quoque baptisatum talem fuisse.

Q V A E S T I O I .

Quomodo Christus baptizat in spiritu sancto & igne?

S. 1. Eleucus & Hermias signum crucis candenter ferro frontibus baptizatorum inurebant; August. hæres. 5. 59. Idem Abyssini trans Egyptum etiam factitant. Ecclesia eiusmodi lustrationes per ignem, adulteriosq; damnauit. Quoniam si quipiam verba virginem contentosè velit, cum dicitur Christus baptizare igni, poslet ad elementum torqueri. Curvero id fieri non debet, nullam nobis causam facile dicent aduersari, nisi quod hunc sensum Ecclesia respucit. Quomodo enim Seleucum refutabunt? nam verba Scriptura dicent illi esse clarissima. Hoc quidem loco aliud dicunt non potest, quam sensum Scripturæ ab Ecclesia, que Scripturæ custos est accipitendum esse. Quo minus toleranda est hæreticorum protervia, qui cum fateantur ab Ecclesia haec loca esse exposita, nunc nouam fingunt interpretationem. Significatur igitur Spiritus sancti illustrissimus aduentus, quem Propheta Iocel p̄dxit, & Petrus Act. 2. 14. meminit. Quoniam enim vox ignis à quibusdam codicibus absent, error tamen exemplarium ille est.

S. 2. Conferitur ergo baptisimus baptismo, & duo Ioannis esse baptisimi ostenduntur, Ioannis in aqua, baptizat in hoc est aqua, ubi addenda est particula exclusiva in aqua tantum, Christi in Spiritu igneo, caritatis & gratiae cum flamma cœlesti. Alioqui etiam Apostolorum baptisimus suis est in aqua tantum. Quod Sebastianus Castellio, aliiq; verbum baptizandi refugient, inallent, que lauare, & ablucere, inuitio à Bezo comprehenduntur, quod nec perpetua rot faculorum auctoritate, nec conseruandæ quotidiana

Omnia
veritas
angeli
in verbis
non re
sili.

Nihil
Eating
falsum

Codice
ta port
& cor
am foli
moralis
guifica
nudata

Habem
notem
14. Jan

quotidianè permoueantur, ut licere Theologis velint, quod certius magistri, & professoribus omnes concedunt. Utinam vero quilla monent, omnium sacerdorum auctoritate permoueantur, ne rem ipsam, seu fidem mutarent.

QVÆSTIO III.

Quomodo Ioannes indignus calceamenti corrigiam Christo soluere?

Omnis diuersitas Eu-
angelistarum in verbis,
non rebus est.

§. I. **S** Augustinus l.2. c. 12. monet, diuersitatem in Evangelistis videri, non esse. Matthæus dixit. Qui autem post me venturus est, fortior me est. Lucas: venit autem fortior me Matthæus: calceamenta portare. Lucas: solvere corrigiam calceamenti. Marcus addit: procumbens. Joannes: qui post me venit, ante me factus est. In his optimè monet Augustinus, et si aliquid varium sit in verbis, ab eadē tamen sententiā non recedit. Deinde, non esse contrarios, et si ordo verborum immutetur. Tertio, candem rem pluribus vel paucioribus verbis explicari, nec esse contrarium si aliud omitterit, quod aliud refert. Subiungit tandem: Quid ergo in his qua de narrationibus Euangeliistarum collata proposū putandum est esse contrariū? An quod aliud dixit; Cuius non sum dignus calceamenta portare: alijs verē Corrigiam calceamenti soluere? Non enim verbis aut verborum ordine, aut aliquo genere locutionis, sed etiam ipsis videtur aliud esse calceamenta portare, aliud corrigiam calceamenti soluere. Merito ergo queri potest, quid Ioannes dixerit non se dignum esse: vtrum calceamenta portare, an corrigiam calceamenti soluere. Si enim alterum horum dixit, ille verum videtur narrasse, qui hoc potuit narrare quod dixit. Qui autem aliud, & si non est mentitus, certe vel oblitus, aliud pro alijs dixisse putabatur. Omne autem falsitatem absēt ab Evangelistis dicitur, non solum eam qui mentiendo promittit, sed etiam que obliuī cōcēdo. Ita q̄ si rem perinerit, aliud aliud intelligere ex eo quod dictum est, calceamenta portare: aliud aliud ex eo quod dictum est, corrigiam calceamenti soluere: quid aliud accipendum recte existimauerit, nisi Ioannem vtrumque dixisse, siue aliud alio tempore siue contextim? Potuit enim sic dicere: Cuius non sum dignus corrigiam calceamenti soluere, nec calceamenta portare: vt vnu Euangeliistarum hinc aliud, alijs vero aliud, sicut nō tamē verum narrauerint. Si autem nihil intentio Ioannes cum de calceamentis Domini diceret, nisi excellentiam eius, & humilitatem suam, quodlibet horum dixerit, siue de soluenda corrigia calceamentorum, siue de portanda calceamentis eandem tamen sententiam tenuit quisquis etiam verbi suis per calceamentorum commemorationem eandem significatiōnē humiliatis expressit, vnde ab eadem voluntate non aberrauit. Vt illi: gitur modus & memoria maximē commendandus, cum de conuenientia dicimus Euangeliistarum, non esse mendacium, cur quisq; etiam dicens aliud aliud, quod etiam ille non dicit de quo aliud narrat, voluntatem tamen eius hanc explicat, quam etiam ille qui eius verba commemorat. Ita enim salubriter discimus, nihil aliud esse querendum quam quid velit ille qui loquitur.

Verissima est sententia Ioannem s̄ep̄ius illa dixisse, Nam & Ioan. i. 15. Hic est, quem dixi, ait. Et cum multi putarent illum esse Christum, s̄apē inculcandum fuit, non se Christum esse, sed Christo multo minorem.

QVÆSTIO IV.

Quid sit, post me venit?

§. I. **N**otatur Beza, Ioannem non loqui de venturo, sed de eo, qui iam post eum, seu pone-
rebat, hoc est à tergo, s̄i q̄ proximus, eum digito demonstratum. Ideo etiam cum Ioannes ait, medius vestrum stetit, Beza veritatem stat: vt iam præfens esse censeatur. Ego vero multis iam notaui Bezam nostri interpres, & aliorum Arisarchum, solitum admodū fallere, cum aliquid nouare instituit. Primo certè fallit, cum ait om̄es, esse pone, & idcirco Matthæum dixisse, om̄es με, non μετ' ἐμ̄, ponem, tē, à tergo, non, post me, scilicet tempore. Sicut enī m̄ & locorum, non tempo-

Adami Conzen in Ewang. Tom. I.

poris significationem in dictione græcā agnoscit. Nam ὅπιον vtrumq; significat. Eccles. 9. 3. ὅπιον αἰδηνή εἰς νέρης. vbi Sym. τὰ τελεῖα ταῦτα vertit. & Homer. Iliad. Τετράδι. εἴτε ἀρνῦ φένες ἐμπέδοι, εἴτε ἀρόπιστας ἐσούλαι. Huic neg. nunc mentes constant, neg. in posterum conflabunt. & Odysl. ξ.

Πολλὰ δὲ ὅπιον

Δαχθάνων. Multa in posterum.

Non igitur ob Græci verbi significatum mutandi causa fuit, praesertim cum Græci Patres ita interpretentur, & Syrus γένεται quod temporis est principiū. Ioanne vero de tempore loqui clarissimum est. Nam ὅπιον με, Ioannes de hic apud Matthæum accipitur, vt Ioan. i. 30. at illo loco, est idem quod γένεται, & tempus significat. Cum lequitur, gati eum interrogascent; cu baptizaret, si neg. Christus, neg. Elias, neg. Prophetæ esset. Respondit, se in aqua baptizare, medium autem stetisse, hoc est, in Israele esse, quem illi nescirent, eum post se venire. Non aderat tū Dominus: quia vers. 30. dicitur: ἐπειδὴ οὐ κράσιν die venisse: & cum eum Ioannem digitō monstravit, & dixit: Ecce agnus Dei. Et hīc est de quo dicebam. Quando dicebat? diebus clapsis cum nondum ē Galilæa Christus aduenisset. Imo tum cum nondum sciret eum, & ego nesciebam eum, inquit. Denique ὅπιον, sc̄i post, opponit Ioan. i. 30. τῷ εὐπρόσδεον, ante, antem factus est, quod non de situ, & loco, sed tempore accipitur. Sic enim exponit: cū ait, ὅπιον με λο. Quia prior me erat.

Centuriatores Ioannis humilitatem maligne sunt interpretati; cum aiunt, illum concium peccatorum suorum, se indignum indicasse, qui Christi calceamenta ferret. Quod tolerari posset, si de minoribus venialibus peccatis intelligenter, verum illi omnia mortalia esse fingunt. Nos fatemur: non modo Ioannem, atq; alium quemcunq; hominem, sed angelos etiam ipsos indignos esse, qui minimū officiū Creatori exhibeant.

VERVS 12.

Cuius ventilabrum in manu suā, & permundabit aream suam. & congregabit triticum suum in horreum: paleas autem comburet igni inextingibili.

QVÆSTIO I.

Quod officium Christi in Ecclesiā?

§. I. **D**uo describuntur: Tritici collectio, palearū exultio. Ventilabrum est τιθέσις, quod non nulli palam interpretantur, quā in altum fruges cum palea iactantur, vt grana sui grauitate subidunt, palea aut rancrūtā a vento. Tertuli. de fuga in persecutio-
ne. c. I. Porro iudicium soli Deo competit. Haec pala illa, quae & nunc Dominicā aream purgat, Ecclesiā scilicet, confusam aceruum fidelium euangeliam frumentum martyrum, & paleas negotiorum. Cypritanus. Epist. 57. Aug. in Psal. 92. de ven-
tilabro agunt. Vannū Græci λίνον appellant. Est igitur ventilabrum iudicium Dei, agitatio per tribulationes, variaq; probationum genera. Area est Ecclesia, hor-
reum: regnum cœlestē, in quod grana conduntur; ignis gehenna, quā palea vruntur.

§. 2. Illustris hoc loco est de Christi diuinitate probatio. Nam & Tertullianus hoc soli Deo conuenire demonstrat, vt secessat hoc modo bonos à malis. Et August. indicat Ep. 255. ad Macrob. Nec quisquam sibi Dei solius quod soli Pater tribuit, vindicari, vt sepetet aut aream est paleas ventilabrum, & purgandam paleam, & ventilabrum etiam separare. ferre posse, aut à frumento vniuersa Zizania humano iudicio separare. Superba est ista presumptio, & sacrilega obstinatio, quam sibi furor prauus assumit, & dum sibi semper amplius a-

E 3

liquid

nicanit Ecclesiam. Libro de vno baptismo c. 7. contra Periliani disputans, ait, *eo qui Ioannus baptisimus accepit, Christi baptisimus non habuisse.* Verum quasi praevidens Caluini errores iam olim refutauit l. 2. contra literas Periliani c. 56. & de vni. Ecol. c. 11. accuratissime inter ista distinguit. *Cum tantum distaret inter Petrum & Iudam, nihil tamquam distabat inter baptisnum, qui dabatur per Petrum, & qui dabatur per Iudam: illud enim quod pereat dabatur, unus erat, cum ipsi non essent unus. Et illud Christi erat; illorum autem, unus ad membra Christi alter ad partem Diaboli pertinebat.* Cum vero Ioannes Baptista & Paulus Apostolus unus essent, quia eterg. Sponsi amicis erat, tamquam quia non erat unus baptisnum, qui dabatur a Ioanne, & qui dabatur a Paulo, iustus Paulus Christi baptismo baptizans eos, qui baptismo Ioannis fuerant baptizati. Itaque ille baptisnum Ioannis dictum est, qui autem per Paulum datum est, non est dictum baptisnum Pauli, sed iustus eos inquit baptizari a Christo. Ecce unus sunt Ioannes & Paulus, & non unus dant. Ecce non sunt unus Petrus & Iudas, & unus dant. At vero Petrus & Paulus, & unus sunt, & unus dant.

Non igitur unus erat Ioannis & Christi baptisnum ex S. Augustini sententia, quam cum fuisset totius Ecclesie videmus. Et Ep. 49. ad Vincentium. Eodem modo probat, non ideo rebaptizandos quod ab hereticis essent baptizati, solvit; argumentum Donatistarum & Rogatistarum, qui exemplo Pauli vtebantur, eos qui a Ioanne baptizati fuerant, rebaptizantis. Si autem hoc dementissimum est, vel sentire, vel dicere; iam tua prudentia est considerare, quare post Ioannem Paulus Apostolus baptizauerit. Si enim post equalem, omnes post vos baptizare debetis. Si post tuarem, debetis & tu post Rogatum. Si post minorem, debetis post te Rogatum cum presbyter baptizasset. Si autem baptisnum qui nunc datur, ideo pariter valeret in eis quibus datur, quoniam sint imparia meriti, per quos datur, quia Christi est, non eorum a quibus ministratur: puto quod iam intelligo, ideo Paulum desisse quibusdam baptisnum Christi, quia Ioannis baptisnum fuerant baptizati, non Christi. Ioannis quippe baptisnum sive dictum est, sicut multis locis diuinam Scripturam testatur, quod & ipse Dominus dicit: *Baptisnum Ioannis unde erat, de celo, an ex hominibus?* Baptisnum autem, quem dedit Petrus, non erat Petris de Christi.

Hac solutio deficit, si Ioannis baptisma erat Christi, sicut Petri erat Christi. Ille autem hoc serio virget. Nonne tibi videtur quasi intolerabiliter indiguum, ut cum baptistum fuerit post eum qui non sobrie vinum bibens, sed unum omnino non bibens, regno Dei viam paravit, non baptizetur post eum Iosum, qui regnum Dei non possidebit? Quid hic responderet, nisi quia ille baptisnum erat Ioannis, post quem Christi baptisnum baptizauit Apostolus: iste autem baptisnum Christi est, quo baptizauit ebriosus inter Ioannem & ebriosam a contrario multum interest: inter baptisnum Christi quem dedit Apostolus, & baptisnum Christi, quem dedit ebriosus, nihil intercessit, &c.

Nova legis conditor etiam hereticis tunc in baptismo inuocatione S. Trinitatis: baptizant enim in nomine Patris & Filii, & Spiritus sancti. At sanè in Ioannis baptismo forma nova quam illa in uocatio adhibita fuit, qui enim eo fuerant baptizati, an esse Spiritus sanctus ignorabant. mi & Ioan. A. C. 2. Quapropter diceret Ioannes suum baptisnum diversum, aliud ostendit, à Christi baptismo. *Se in aqua baptizare, postea venturum, qui baptizet in spiritu sancto.* Sierat unus baptisnum, secundum aquam, Ioannis, secundum Spiritum, Christi: quemadmodum erat, Baptisnum

Petri & Christi. Non oportebat dicere de Christo *post baptismum*, sed iam me cum baptizar, dum ergo corpus ab hoc, ille animam. Quod est multo clarius apud Marc. 1. 8. Ego baptizavi vos aquâ ille vero baptizabit vos Spiritu sancto. Alloquitur iam baptizatos se, nondum a Christo, eos baptizandos ait Spiritu sancto, non ergo Christi actionem in suo baptismo exprefcit. Baptisnum igitur Ioannis in auctoritate suo desit, ut Hieron. aduers. Luciferi. Chryl. hoc loco. Standu itaq; Concilii T. id. sententia Sell. 7. can. 1. Si quis dixerit, *Baptisnum Ioannis habuisse eandem viam cum baptismo Christi, anathema sit Testimonia alia Patrio omittit, que apud Bell. 1. de bapt. c. 21. apud Soarez. T. 2. in 3. p. disput. 25. feb. 2.*

§. 5. Hæretici inscrite multa adferunt similia, in virtute baptisnum. Esse in aqua, in remissionem peccatorum. Verum nullo modo eandem esse probant, sed tantummodo similem. Omnia enim eadem esse oportet, Christi ut sint res eadem. Dissimiles eis forma, nec enim in Ioannis baptisnum Tunc ratis, aliud est status, non baptisnum, non sunt unus Petrus & Iudas, & unus dant. At vero Petrus & Paulus, & unus sunt, & unus dant. Non ergo Christi baptisnum, sed iustus eis percutitur in penitentiam, ut ad penitentiam incitat, Christus in iustificationem, seu remissionem peccatorum. Ita enim Petrus Act. 2. 38. in remissionem peccatorum. At apud Luc. 3. 3. Ioannes predicit Baptisnum penitentiae in remissionem: ut oscendas tuum baptisnum Ioannes esse viam duntaxat ad penitentiam, vide cœquatur pizat in peccatorum remissio. Piscator. aliiq; hoc inter pretantur in penitentia obligatione & obligatione; quod quoniam absurdum sit, auctores tamen suos euerit. Si baptisnum Ioannis ad penitentia tantum obligat, & eam obsignabat, sive sigillum erat penitentia, sanè diversus a Christi baptismo fuerit necesse est; is enim erat in Spiritu sancto & igne, mundans, sanctificans, S. sanctum conferens, non nondum penitentia signaculum. Huius igitur loci contextus indicat, ut ipse Ioannes etiam præcursor, ita eius quoque baptisnum tamē fuisse.

Q V A E S T I O I .

Quomodo Christus baptizat in spiritu sancto & igne?

§. 1. Seleucus & Hermias signum crucis candenter ferro frontibus baptizatorum inurebant; August. hæres. 5. 59. Idem Abyssini trans Egyptum etiam factitant. Ecclesia eiusmodi lustrationes periguem, adulteriosq; damnauit. Quoniam si quipiam verba virginem contentos velit, cum dicitur Christus baptizare igni, poslet ad elementum torqueri. Curvero id fieri non debet, nullam nobis causam facile dicent aduersari, nisi quod hunc sensum Ecclesia respucit. Quomodo enim Seleucum refutabunt? nam verba Scriptura dicent illi esse clarissima. Hoc quidem loco aliud dicunt non potest, quam sensum Scripturæ ab Ecclesia, que Scripturæ custos est accipitendum esse. Quo minus toleranda est hæreticorum protervia, qui cum fateantur ab Ecclesia haec loca esse exposita, nunc nouam fingunt interpretationem. Significatur igitur Spiritus sancti illustrissimus aduentus, quem Propheta Iocel prædictit, & Petrus Act. 2. 14. meminit. Quoniam enim vox ignis à quibusdam codicibus absent, error tamen exemplarium ille est.

§. 2. Conferetur ergo baptisnum baptismo, & duo Ioannis esse baptisnum ostenduntur, Ioannis in aqua *in aquâ*, baptizat in hoc est aqua, ubi addenda est particula exclusiva in aquâ tantum, Christi in Spiritu igne, caritatis & gratiae cum flamma cœlesti. Alioqui etiam Apostolorum baptisnum suis in aquâ tantum. Quod Sebastianus Castellio, aliiq; verbum baptizandi refugient, inallent, que lauare, & ablucere, inuenito à Bezo comprehenduntur, quod nec perpetua rot faculorum auctoritate, nec conseruandæ quotidiane

Omnia
veritas
angeli
in verbis
non re
sili.

Nihil
Eius
falsum

Codice
ta port
& cor
am foli
moralis
guifica
nudata

Habem
me ten
tum

quotidianè permoueantur, ut licere Theologis velint, quod certius magistri, & professoribus omnes concedunt. Utinam vero quilla monent, omnium sacerdorum auctoritate permoueantur, ne rem ipsam, seu fidem mutarent.

QVÆSTIO III.

Quomodo Ioannes indignus calceamenti corrigiam Christo soluere?

Omnis diuersitas Eu-
angelistarum in verbis,
non rebus est.

§. I. **S** Augustinus l.2. c. 12. monet, diuersitatem in Evangelistis videri, non esse. Matthæus dixit. Qui autem post me venturus est, fortior me est. Lucas: venit autem fortior me Matthæus: calceamenta portare. Lucas: solvere corrigiam calceamenti. Marcus addit: procumbens. Joannes: qui post me venit, ante me factus est. In his optimè monet Augustinus, et si aliquid varium sit in verbis, ab eadē tamen sententiā non recedit. Deinde, non esse contrarios, et si ordo verborum immutetur. Tertio, candem rem pluribus vel paucioribus verbis explicari, nec esse contrarium si aliud omitterit, quod aliud refert. Subiungit tandem: Quid ergo in his qua de narrationibus Euangeliistarum collata proposū putandum est esse contrariū? An quod aliud dixit; Cuius non sum dignus calceamenta portare: alijs verē Corrigiam calceamenti soluere? Non enim verbis aut verborum ordine, aut aliquo genere locutionis, sed etiam ipsis videtur aliud esse calceamenta portare, aliud corrigiam calceamenti soluere. Merito ergo queri potest, quid Ioannes dixerit non se dignum esse: vtrum calceamenta portare, an corrigiam calceamenti soluere. Si enim alterum horum dixit, ille verum videtur narrasse, qui hoc potuit narrare quod dixit. Qui autem aliud, & si non est mentitus, certe vel oblitus, aliud pro alijs dixisse putabatur. Omne autem falsitatem absēt ab Evangelistis dicitur, non solum eam qui mentiendo promittit, sed etiam que obliuī cōcēdit. Ita q̄ si rem perinerit, aliud aliud intelligere ex eo quod dictum est, calceamenta portare: aliud aliud ex eo quod dictum est, corrigiam calceamenti soluere: quid aliud accipendum recte existimauerit, nisi Ioannem vtrumque dixisse, siue aliud alio tempore siue contextim? Potuit enim sic dicere: Cuius non sum dignus corrigiam calceamenti soluere, nec calceamenta portare: vt vnu Euangeliistarum hinc aliud, alijs vero aliud, sicut nō tamē verum narrauerint. Si autem nihil intentio Ioannes cum de calceamentis Domini diceret, nisi excellentiam eius, & humilitatem suam, quodlibet horum dixerit, siue de soluenda corrigia calceamentorum, siue de portanda calceamentis eandem tamen sententiam tenuit quisquis etiam verbi suis per calceamentorum commemorationem eandem significatiōnē humiliatis expressit, vnde ab eadem voluntate non aberrauit. Vt illi: gitur modus & memoria maximē commendandus, cum de conuenientia dicimus Euangeliistarum, non esse mendacium, cur quisq; etiam dicens aliud aliud, quod etiam ille non dicit de quo aliud narrat, voluntatem tamen eius hanc explicat, quam etiam ille qui eius verba commemorat. Ita enim salubriter discimus, nihil aliud esse querendum quam quid velit ille qui loquitur.

Verissima est sententia Ioannem s̄ep̄ius illa dixisse, Nam & Ioan. i. 15. Hic est, quem dixi, ait. Et cum multi putarent illum esse Christum, s̄apē inculcandum fuit, non se Christum esse, sed Christo multo minorem.

QVÆSTIO IV.

Quid sit, post me venit?

§. I. **N**otatur Beza, Ioannem non loqui de venturo, sed de eo, qui iam post eum, seu pone-
rebat, hoc est à tergo, s̄i q̄ proximus, eum digito demonstratum. Ideo etiam cum Ioannes ait, medius vestrum stetit, Beza veritatem stat: vt iam præfens esse censeatur. Ego vero multis iam notaui Bezam nostri interpres, & aliorum Arisarchum, solitum admodū fallere, cum aliquid nouare instituit. Primo certè fallit, cum ait om̄es, esse pone, & idcirco Matthæum dixisse, om̄es με, non μετ̄ με, ponem, tē, à tergo, non, post me, scilicet tempore. Sicut enī m̄ & locorum, non tempo-

Adami Conzen in Ewang. Tom. I.

poris significationem in dictione græcā agnoscit. Nam ὅπιον vtrumq; significat. Eccles. 9. 3. ὅπιον αἰδηλὸν εἰς νέρης. vbi Sym. τὰ τελεῖα ταῦτα vertit. & Homer. Iliad. Τετράδιον εἰς ἀρνιοῦ φένες ἐμπέδοι, εἰς ἀρόπιον ἐσούλαι. Huic neg. nunc mentes constant, neg. in posterum conflabunt. & Odys. ξ.

Πολλὰ δὲ ὅπιον

Δαχθάνων. Multa in posterum.

Non igitur ob Græci verbi significatum mutandi causa fuit, praesertim cum Græci Patres ita interpretentur, & Syrus γένεται quod temporis est principiū. Ioanne vero de tempore loqui clarissimum est. Nam ὅπιον με, Ioannes de hic apud Matthæum accipitur, vt Ioan. i. 30. at illo loco, est idem quod γένεται, & tempus significat. Cum lequitur, gati eum interrogascent; cu baptizaret, si neg. Christus, neg. Elias, neg. Prophetæ esset. Respondit, se in aqua baptizare, medium autem stetisse, hoc est, in Israele esse, quem illi nescirent, eum post se venire. Non aderat tū Dominus: quia vers. 30. dicitur: ἐπειδὴ οὐ κρατίνος die venisse: & cum eum Ioannem digitō monstravit, & dixit: Ecce agnus Dei. Et hīc est de quo dicebam. Quando dicebat? diebus clapsis cum nondum ē Galilæa Christus aduenisset. Imo tum cum nondum sciret eum, & ego nesciebam eum, inquit. Denique ὅπιον, sc̄i post, opponitur Ioan. i. 30. τῷ εὐπρόσδεον, ante, antem factus est, quod non de situ, & loco, sed tempore accipitur. Sic enim exponit: cū ait, ὅπιον με λο. Quia prior me erat.

Centuriatores Ioannis humilitatem maligne sunt interpretati; cum aiunt, illum concium peccatorum suorum, se indignum indicasse, qui Christi calceamenta ferret. Quod tolerari posset, si de minoribus venialibus peccatis intelligenter, verum illi omnia mortalia esse fingunt. Nos fatemur: non modo Ioannem, atq; alium quemcunq; hominem, sed angelos etiam ipsos indignos esse, qui minimū officiū Creatori exhibeant.

VERVS 12.

Cuius ventilabrum in manu suā, & permundabit aream suam. & congregabit triticum suum in horreum: paleas autem comburet igni inextingibili.

QVÆSTIO I.

Quod officium Christi in Ecclesiā?

§. I. **D**uo describuntur: Tritici collectio, palearū exultio. Ventilabrum est τιθέσις, quod non nulli palam interpretantur, quā in altum fruges cum palea iactantur, vt grana sui grauitate subidunt, palea aut rancrunt a vento. Tertuli. de fuga in persecutio-
ne. c. I. Porro iudicium soli Deo competit. Haec pala illa, quae & nunc Dominicā aream purgat, Ecclesiā scilicet, confusam aceruum fidelium euangeliam frumentum martyrum, & paleas negotiorum. Cypritanus. Epist. 57. Aug. in Psal. 92. de ven-
tilabro agunt. Vannū Græci λίνον appellant. Est igitur ventilabrum iudicium Dei, agitatio per tribulationes, variaq; probationum genera. Area est Ecclesia, hor-
reum: regnum cœlestis, in quod grana conduntur; ignis gehenna, quā palea vruntur.

§. 2. Illustris hoc loco est de Christi diuinitate probatio. Nam & Tertullianus hoc soli Deo conuenire demonstrat, vt secessat hoc modo bonos à malis. Et August. indicat Ep. 255. ad Macrob. Nec quisquam sibi Dei solius quod soli Pater tribuit, vindicari, vt sepetet aut aream est paleas ventilabrum, & purgandam paleam, & ventilabrum etiam separare. ferre posse, aut à frumento vniuersa Zizania humano iudicio separare. Superba est ista presumptio, & sacrilega obstinatio, quam sibi furor prauus assumit, & dum sibi semper amplius a-

E 3

liquid

liquid quam mitis iustitiam depositum, assumunt, de Ecclesia per-
eunt, & dum se insolenter extollunt, ipso suo timore cecati, ve-
ritatis lumen amittunt.

Solus quippe Deus est, qui regnum æternum donat, quicquid æternum reprobos cruciat. Quin de Christo ut de Domino rerum omnium loquitur, dum cœlum vocat horreum eius, non horreum alterius. Christus igitur Deus est.

In Ecclesiâ
criticum,
& palea.

§. 2. Testimonio de tritico & paleis creberimē contra Donatistas vītūr S. August. Non enim ideo defērendam Ecclesiam, in qua est triticum & palea. Non enim ideo defēredā area: quia in ea sunt & palea: immo, quia maior est cumulus palearum, sed agendum hoc est, ne nos palea simus, & caritatis inanēs, à vento rapiamur. Eadem nos quoq; ratione vitimur, vt infirmos contra scandala fidelium muniamus. Cum enim prædictum sit, fore in Ecclesia scandala, & multos improbos, non est querenda Ecclesia, in qua omnes sine scandalo vivant.

§. 3. Ignem inextinguibilem vocat non modo quia semper ardebit, sed etiam quia semper vret. Itaque contra Originianos hunc locum SS. PP. semper usurparunt.

VERSVS 16.

Baptizatus autem Iesus confessim a-
scendit de aqua. Et ecce cœli aperti
sunt, & vidit Spiritum Dei descen-
denter sicut columbam, & veni-
entem super se.

QVÆSTIO I.

Quæ hoc loco controuersia?

§. I. **A**dmodum varia sunt, de quibus D. Thom.
Ap.3,q.49. & in eum locum interpretes, ve-
rum, quia ad religionis dogmata non pertinent, pra-
termitto.

Christus discitum.
§. 2. An Sp̄. itum sanctum Christus an Iohannes visisse dicatur, controuersia est: Gr̄ci aliquor Libri habent ēφ̄ ἀντρ̄, vel ēφ̄ ἀντρ̄ super ipsum Dominum. Ad Christum igitur & Iohannem referri potest. Nam vix quod columba vidit; videtur & populus spe etatis, cum Lue 3,21. dicat columbam corporali specie defendisse. Potius tamen ad Christum: Marcus enim recensens historiā, ἡ διάβολος inquit divisa eis erat. Et id est ex quo dicitur. Et ascendens ex aquā, vidit. at Iesu erat qui ascendebat statim de aqua, ille igitur qui dicitur vidisse columbam super leuantem, quam legiōnem etiam Augustinus agnoscit.

VERSUS 17.

Et ecce vox de cœlis dicens; Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

QVÆSTIO I.

Quid dixerit Pater cœlestis.

Matth. Hic §. 1. **M**atthæus habet: hic est filius; alii. Tu es filius meus. Hinc calumniati sunt Euangelisti. Iudei, & gentiles. Augalt.lib. 2. de consensu Euangel. Si creperit. Deinde sequitur Matthæus. Baptizatus autem confessum descendit de aqua. Et ecce aperit uiri ei celo, & vidit Spiritum Dei descendenter sicut columbam & evenientem super se: & ecce vox de celo dicens, Hic est filius meus dilectus in quem mihi complacui. Hoc & alij duo Marcus & Lucas similiter narrant. Sed de verba vocis, que de celo facta a est, variant locutio-

nam, salutem tamen sententiam. Quod enim Matthaeus ait dictum est? Hic est filius meus dilectus: & alij duo dicunt, Tu es filius meus dilectus, ad eandem sententiam explicandum valer, sicut superius tractatum est. Vox enim celestis vnum horum dixit, sed Euangelista ostendere voluit ad id valere, quod dictum est, Hic est filius meus, vi illis potius qui audiebant, indicaretur, quod ipsis esset filius Dei: atque ita dictum referre voluit, Tu es filius meus: ac si diceretur illis: Hic est filius meus. Non enim Christo indicabatur quod sciebat, sed audiebant qui aderat, propter quos etiam ipsa vox facta est. Nam vero quod aliis dicit, In quo mihi complacui: alius, in te complacui: alius, in te complacuit mihi: si quaeris quid horum in illa voce sonuerit, quod libet accipere, dummodo intelligas eos qui non eandem locutionem retulerunt, eandem resulsi sententiam. Quia diuersitas locutionum ad hoc etiam utilis est, ne uno modo dictum minus intelligatur, & aliter quam res se habeat interpretetur. Quod enim dictum est, In quo mihi complacui: si velis quis ut a intelligere, ve Deus in filio, sibi placuisse videatur, admonetur ex eo quod dictum est, in te complacuit: Si rursus ex hoc uno intelligat quisque, in filio Patrem placuisse hominibus, admonetur ex eo quod dictum est, In te complacuit mihi: Ex quo satis apparet, quod quilibet Evangelistarum celestis vocis etiam verba tenuerit: alio ad eandem sententiam familiarius explicandam verba variasse: vt intelligatur hoc dictum esse ab omnibus, tanquam diceretur, In te placitum meum constitui: hoc est per te gerere quod mihi placet. Illud vero quod nonnulli codices habent secundum Lucam, hoc illa voce sonuisse, quod in P. almo scriptum est, Filius meus es tu, ego hodie genui, tanquam in antiquioribus codicibus. Gracis non inueniri perhibeatur, tamen si aliquibus fide dignis exemplaribus confirmari posit, quid aliud quam vtrumq[ue] intelligentum est quilibet verborum ordine de celo sonuisse?

Infinuat Augustinus, quod verisimum esse arbitratur. Nempe vocem Patris primo filium appellat; & utrumque deinde Ioannem & astantes. Primo amorem in filium dixit Dominus testatur, alterum addit, vt ad eum audiendum colent. Pater vero dumque exicit. Nec mirum est bis eandem sententiam repetit. diueria forma prolatam, cum in veteri lege videamus toties eadem inculcando repeti. Itaque & verba, & sensum ab Evangelistis relatum dicere malo. Quod si dividendum est, alios sensum, alios verba retulisse, verisimilius est eos sensum retulisse, qui in tercia persona locuti sunt. Fieri enim solet, ut cum narramus ea, quae a lii dixerit, alia persona effaramus.

QVÆSTIO II.

An ex hoc loco Christi diuinitas ostendatur?

S. I. Ta consensu Parres docuerunt. Imprimis S. Athanasius Episcopus Alexandrinus l. 3. contra Arianos: Atqui si iuxta Haereticos res condita quidem a monio suis opus esset, sed non tamen eiusmodi cuiusmodi sunt condita, ob Deum propriae creaturae excellentiam, oportuit id ipsum, quibusnam batu- melior esset, ex comparatione ad sacris litteris indicari: quale est, si Archangelus maior dicatur, aut preciosior thronus, aut splen- ditor Sole & Luna, aut speciosior celum. Nunc autem ille ad istum modum non describitur; sed filium eum sibi esse & solum, & pro- prium ostendit Pater, id est, his verbis, Filius meus es tu: & rursum. Hic et Filius meus dilectus, in quo mihi congregato- rutor. Ideo quod inserviebat illi Angeli, ut diu in seculo alieno, ab il- lorum natura: & adoratur ab illis, non ut gloria maior, sed ut alius, discretus, scilicet usque ad conditionem creaturarum reli- quarum, tum etiam ipsorum Angelorum, Patri tantummodo equalis filius secundum rationem substantiae. Si enim id est quia gloria sublimior est, adoraretur, par est, ut omnia inferiora superioribus, sed in adorando inclinarentur: sed id non est: crea- tura, siquidem creatura non adorat, sed quae seruuntur, sunt conditio- ne Dominos: & que creatura sunt, Deum adorationibus colunt.

Fusile antiquissimum huius loci scimus, & Patres Athanasio vetustiores haec vsupasse constat ex eodem Athanasio Epist. de Synod. Arimin. & Seleucia. Vos igitur cum dicebatis filium ex Deo esse, ex Patri substantia enim esse dicebatis: verum quoniam ante vos Dominum ipsa Scriptura

Filius Dei, Filium Patris nominaverunt, ante scripturam Pater dixit, de substantia Hic est Filius meus dilectus, & filius nihil est nisi factus patri, qui fieri posset, ut non videantur Patres recte pronunciasse, sicut ex patre substantia esse, recte cogitantes idem esse, si dicat ex Deo esse, & ex eius substantia esse? Cetera omnia condita tamen ex Deo suum esse habeant, non tamen eodem modo, quia filius ex Deo, sunt: non enim factus, sed opera secundum naturam existimanda sunt.

Tria porro sunt quae filium proprium dicunt ostendunt, primo dicitur ab ipsis filius ille proprius, & naturalis. Deinde ab angelis natura sua infinitum amabilis. Denique ex proprio in quo mihi complacui. Cyprinus, bene sensi, Syrus placui, iucundus fui. Est vero insignis locus S. Cyrilli Catech. 11. cum enim dixisset Christum esse φυσικόν θεόν, αὐτὸν θεόν, naturale & verum filium subiungit. Καὶ ἡμεῖς μὲν φύσιμον εἰδό-

τος καὶ πνεύματος. εἰδότων δὲ τὸν πνεῦματος οὐ πάτερος. Aliter δέ τον καὶ τὸν πνεύματος προφάνων, καὶ λεγών, σίριν, αλλὰ τὸς εἰσιν οἱ τοῦ πνεύματος, οὐτοὶ τοῦ πνεύματος πατέρες. Dei vero πνεύματος εὐεπειλας γῆς λου. εὐθύνοντες πατέρα τὸν γόνον, οὐχ διότι βούμηται ναστός εἰναι, οὐδὲ λόγος, λαλούσις, καὶ εἰς αὐτοὺς Διαγράψεις, Στολάτης. Et nosquidem nascimur ex aqua & spiritu. Non ita autem Christus Iesus ex patre natus est, tempore baptismatis clamante & dicente: Hic est filius meus. Non dixit, Hie nunc factus est filius meus: sed hic est filius meus, ut ostendat quod ante baptismatum operationem filius erat. Genit pater filium, non sicut in hominibus mens generat verbum. Mens enim subsistens in nobis est: verbum autem prolatum, in aera sparsum, dispergitur.

Eodem modo Adrianus Papa, Concilium Frankfurt. Legatur Soarez T.2.in 3.p. disputatione 49.

CAPVT IV.

Iunc Iesus ductus est in desertum à Spiritu, ut tentaretur à Diabolo. 2. Et cum ieunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, postea esurit. 3. Et accedens tentator dixit ei: Si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant. 4. Qui respondens dixit: Scriptum est: Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. 5. Tunc assumpit cum Diabolus in sanctam ciuitatem, & statuit cum super pinnaculum templi. 6. & dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim: Quia angelis suis mandauit de te, & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. 7. Ait illi Iesus: Rursus scriptum est: Non tentabis Dominum Deum tuum. 8. Iterum assumpit eum diabolus in montem excelsum valde: & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum, 9. & dixit ei: Hec omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me. 10. Tunc dicit ei Iesus: Vade Satana: Scriptum est enim: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. 11. Tunc relinquit eum diabolus: & ecce Angelī accesserunt, & ministrabant ei. 12. Cum autem audisset Iesus, quod Ioannes traditus esset, secessit in Galilæam, 13. & reliqua ciuitate Nazareth, venit, & habitavit in Capharnaum maritima, in finibus Zabulon, 14. & Nephthalim: 14. ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam Prophetam: 15. Terra Zabulon, & terra Nephthalim, via maris trans Iordanem, Galilea gentium. 16. populus, qui sedebat in tenebris, vidi lucem magnam: & sedentibus in regione umbra mortis, lux orta est eis. 17. Exinde caput Iesus prædicare, & dice-re; Pœnitentiam agite: appropinquauit enim regnum cælorum. 18. Ambulans autem Iesus iuxta mare Galilæam, vidi duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, & Andream fratrem eius, mitterentes rete in mare (erant enim pescatores.) 19. & ait illis: Venite post me, & faciam vos fieri pescatores hominum. 20. At illi continuo reliqui retibus secuti sunt eum. 21. Et procedens inde, vidi alios duos fratres, Iacobum Zebedai, & Ioannem fratrem eius in nauicum Zebedao patre eorum, reficientes retia sua: & vocauit eos. 22. Illi autem statim reliqui retibus & patre, secuti sunt eum. 23. Et circuibat Iesus totam Galileam, docens in synagogis eorum, & predicans Evangelium regni: & sanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo. 24. Et abiit opinio eius in totam Syrtam, & obtulerunt ei omnes male habentes, variis languoribus, & tormentis comprehensos, & qui demonia habebant, & lunaticos, & paralyticos, & curauit eos: 25. & secuti sunt eum turba de Galilæa, & Decapoli, & de Ierosolymis, & de trans Iordanem.

IN CAPVT QVARTVM

ARGUMENTVM.

CHRISTVS à baptismo mox in desertum à spiritu agitur, ieunat quadraginta dies, & totidem noctes, tentatur, vincit, atque inde egressus docet, Apostolos vocare incipit, varios languores sanat, à dæmoni obsessos liberat. Nobis pœnitentia, lucta & contra diabolum exemplo prædit, modumque vincendi præscribit. Ita S. Augustinus enarr. in Psalmi. 60. Modo legebatur in Evangelio, quia Dominus Iesus Christus in eremo tentabatur à diabolo. Prorsus Christus tentabatur à diabolo. In Christo enim tu tentabar, quia Christus de te sibi habebat carnem, de se tibi salutem: de te sibi mortem, de se tibi vitam: de te sibi contumelias, de se tibi honores. Ergo de te sibi tentationem, de se tibi victoriā. Si in illo nos tentati sumus, in illo nos diabolus superamus. Attendis quia Christus tentatus est, & non attendis, quia vicit? Agnoce te in illo tentatum, & te in illo agnoscere vincentem. Poterat à se diabolum prohibere: sed si non tentaretur, tibi tentando vincendi magisterium non preberet. Eodem quo apud nos tempore textus ille in Ecclesia Syriaca legitur, ex quo constat illos suam quadragesimam etiam habuisse. Titulus præfexus hoc indicat, & quidem bis legi confuetum. Nam primo legebatur ad introitum Σαβαὼν Zuma, tertium. Deinde ad oblationem Σαβαὼν darbeghin, hoc est quadragesimæ.

E 4 VERSVS